

„már nem hiszem, hogy nincs igazság”

HELIKON

2017

9

IRODALMI FOLYÓIRAT • MEGJELENIK KÉTSZER EGY HÓNAPBAN KOLOZSVÁRON • XXVIII. ÉVFOLYAM 2017. 9. (719.) SZÁM – MÁJUS 10 • ÁRA 3 lej / 270 ft

Kerti szimfónia

Lapszámunk 1., 4., 7–8., 12., 15–17. oldalait Gagyí Botond – a kolozsvári Mátyás-ház pincéjében nyílt – *Splinter* című tárlatának anyagával illusztráltuk.

KARÁCSONYI ZSOLT

A lírikus szerkezete

Emberi léptékkal mérve akár még közöttünk is lehetne a most, tegnap, harmincegy éves korában máris a túliakhoz lépő Dsida Jenő, aki minden versbéli és azon túli moccanatában is lírikusként viselkedett.

A múlt század harmincas éveiben gyakran írt arról, Babits vagy Kosztolányi kapcsán, a líra akkori helyzete okán, hogy a líra igenis él és élni akar, néhány év háttérbe szorulás után, még a kiadók is (!) úgy gondolják: érdemes verseket kiadni, foglalkozni a lírai termés éppen akkori újdonságaival.

Dsida verseiben szemérmesen, vagy még pontosabban: kendőzetlenül hallgat erről. Természetes számára, hogy a versben ne a versről essék szó, de a vers: mondja ki önmagát.

Dsida belülről fakadó könnyedséggel és magától értetődő nyugalommal, derűvel szól meg verseiben – a máségebek, a hétköz-

napok apró gondjai, a létezésre rákérdező, akár tragikus hangok a lírai naprendszernek csak külső, távoli bolygói, melyeket éppen a nyugodt és derűs tekintet szemrevételez. A nyugalmat pedig éppen a mindenre odafigyelés lázas állapota hozza létre – és ez a belső, szerkezeti sajátosság éppen prózai írásai-
ban ütközik ki, válik egyértelművé.

Ha Kosztolányinál a rövidpróza műfajának köpönyege alól villan elő a lírikus, Dsidánál éppen az újságírói műfajok megformálása; a tudósítások, riportok, beszámolók, publicisztikai munkák megfogalmazása közepette derül fény végérvényesen arra, amit úgyis sejtett már a figyelmesebb olvasó. Amikor Babits irodalomtörténeti jelentőségéről, Kosztolányi pótolhatatlanságáról vagy éppen a műfordítás komor fegyelméről írt, akkor is arra hívja fel a figyelmet (az olvasói tekintetet önmaga felé is vonzva – akaratlanul), hogy a líra, bármennyire is a világról szóljon, mégis nagyon távol áll tőle.

A világ a versen kívüli térben foglal helyet, verseken túli pályákon forog, míg a vers élő építménye belül van, és Dsida nem mozdul el onnan egyetlen apró gesztus erejéig sem.

110 év után éppen ez az, amit nem felejt-
hetünk.

„Képes vagyok bárhol, bármikor szellemnek vagy marslakónak érezni magam”

BESZÉLGETÉS
KUN ÁRPÁDDAL

/2

Vincze Ferenc:
DSIDA JENŐ
RELOADED

/4

Nora Gomringer
VERSEI

/14

PAVILON 420

Sárkány Tímea: *Kölcsönszavak* ■ SLAMIKON: Vida Kamilla

„Képes vagyok bárhol, bármikor szellemnek vagy marslakónak érezni magam”

Beszélgetés Kun Árpád íróval, költővel

– Nemrég a kolozsvári Állami Magyar Színház egyik színésze, Laczkó Vass Róbert készített egy előadást A Kolozsvár-film címmel: szerepel benne a Kolozsvár-Napoca című Kun Árpád-vers is. A kincses város nem éppen a legszebb oldaláról mutatkozik meg ebben a szövegben. Azt gondoltam eddig, Kolozsvárról „negatív” hanggal írni csak itt lakók kiváltsága...

– Elég kolozsvárinak éreztem magam abban az időben, a kilencvenes évek elején, hogy skrupulusok nélkül használjam a város nevét egy élményem fedőneveként, ami a múlandóság megtapasztalásakor elfogja az embert, és amiből nálam valami vad hiábavalóság-érzés született. Nem akartam elégikus lenni, azért lett a vers nyers és groteszk. Emlékszem, jobban elkábított, mint egy jobb horog, amikor először le szálltam a kolozsvári állomáson valamikor 1989 nyarán. Nyilván azért, mert nekem a gyerekkori magyar mesék fővárosa volt a város, ahol Mátyás király megleckézetteti a népnúzó városbíró, és erre fel valami-fajta harmadik világbeli tülekedést kellett megtapasztalnom, ahol ráadásul leginkább újlatin szavak röpködtek a levegőben, nem „vogymuk, vala” meg hasonlók. Készületlenül ért. Nehéz ma már visszaidézni azt a diktatúrabeli, lerobbant tárgyi környezetet, azt a világvégiséget, magába zártságot, ami még Magyarországról átjőve is hátborzongatóan kontrasztos volt a számomra. Aztán a döbbenetből jó pár év múlva lett vers, de akkor már hozzákeveredett a kilencvenes évek elejének vad ka-

pitalista káosza is, meg például az akkori kedvencem, a kolozsvári piac.

– Kolozsvár mellett szárhegyi élményeiről is olvashatunk. Az ambivalens Kolozsvár-kép, illetve a legutóbbi regényének Erdély-képe eléggé eltérő: Oslo kertvárosa Marosvásárhely kertvárosára emlékezteti, de azt is elárulja, hogy romániai élményeiből vette a Boldog Észak című regényében az ötleteket az Afrika-rész megírásához. Milyen is Kun Árpád Erdély-képe, milyen barátságok, írói kapcsolatok alakultak ki?

– A nyolcvanas években volt egy civil szerveződés, amelynek keretében Budapesten, református lelkészeknél halmozták fel azt a tartósélelmiszert, gyógyszert, ami „nyugatról” érkezett adományként Romániába címezve, és amit magyar egyetemisták vittek tovább hátizsákkal Erdélybe, ahol az ottani lelkészeknél lepakoltak, akik aztán „terítették az árut” a gyülekezetben. Magam 1988 végén kapcsolódtam ebbe bele egy évfolyamtársam, Teski Tibor révén, és legutoljára 1989 december elején voltam így hátizsákkal Erdélyben. Akkor már állt a bál a temesvári magyar lelkész háza táján, és Brassó belvárosában, ahol sétáltunk, fegyveres katonák járőröztek, megállt a kés a levegőben a feszültségtől. Aztán szerveztünk egy kulturális táborot magyar középiskolásoknak 1990-ben Szárhegyen, ahol Zöld Lajos, az ott működő képzőművésztelep vezetője volt a vendéglátónk, és abban a ferences kolostorban szállásolt el bennünket, ahol a másik

szárnyban akkor még csak egy atya lakott, aki minden kora hajnalban harangozott egy sort, kegyetlenül kiverve minket legszebb álmunkból az átmulatott, átbeszélgetett éjszaka után. Az első feleségemet is Szárhegyen ismertem meg. Egyébként ő kolozsvári volt akkoriban. Bartis Attilát még Pestről ismertem, a Sárvári Diákirók Köréből, a 80-as évek derekáról, közvetlen utána, hogy átjött Vásárhelyről, de akkoriban nekem még az aktuális erdélyi magyar élet egy nagy homály volt, semmit sem tudtam róla. Viszont például Zöld Lajost Attila édesapja, Bartis Ferenc ajánlotta nekünk. Ja, és érdekes, hogy Kemény Istvánnal, akit szintén a Körből ismertem már évekkel azelőtt, az Erdélybe járáskor idején kerültünk igazán szoros barátságba, ami azóta is tart. És Szárhegyen ismertem meg Jánk Karcsit, majd később az ő révén Vermesser Leventét, Balássy Csabát és Vida Gábort. Egy reggel a Petőfi Sándor utcai bentlakásban meg különösen emlékezetes maradt a számomra. Valamikor '91-ben egy buli után ott éjszakáztam, és arra ébredtem, hogy a mellettem fekvő Levente és Csabika csevegnek azon a hasonlíthatatlan módon, amin csak ők tudtak, és ami a pózolás, az ironikus finomkodás, a hülyéskedés és a kedvesség sajátos keveréke volt. Erdély nekem mindig is megmaradt valami ideának, amit hiába egészítettek ki a tapasztalataim a hétköznapi, kézzel fogható valósággal, az idea fényessége, patinája nem veszett el, de hát, ha elveszett volna, nem is lett volna idea. Nem igaz?

– Az erdélyi – és tágabban – a magyar irodalomban az elmúlt évtizedben többen is megírták gyerek- és ifjúkoruk történetét, legtöbbször ehhez más országba kellett költözniük. A Megint hazavárunk történetének megírásához is kellett a földrajzi távolság?

– Feltétlenül, sőt az is, hogy egy teljesen más kultúrában éljem a mindennapjaimat, a norvégban, ami a magyartól nagyon messze esik. Nem véletlenül használtam az élő halott motívumát a Boldog Északban, a túlvilági folyón való átkelését és az újjászületését a Megint hazavárunkban. Tényleg megéltam valami ezekhez fogható, tulajdonképpen mindig is hozzátartozott az alapélményeim közé, kívülálló alkatomnál fogva. Emiatt vagyok képes bárhol, bármikor szellemnek vagy marslakónak érezni magam.

– Az Amihez ragaszkodom című hazaverszéje is Csíkszeredából indít: azt feltételezi, kisebbségi létben nagyobb az emberek toleranciaküszöbe. Számomra meglehetősen pesszimista képet fest a magyar nemzet intoleráns mivoltáról – mit gondol, ez nem mélyebben, a magyar történelmi traumákból következik, a kisebbségi lét nem jár együtt folyamatos frusztrációval?

– Nyilvánvalóan együtt jár. Markó Béla, akit hátizsákos egyetemistaként felfedeztünk még 1989 tavaszán, és verset kértünk tőle az egyetemi lapunkba, a Tóba, amit Vörös Istvánnal, az Írókör másik alapemberével együtt szerkesztettünk, akkor elég markánsan megfogalmazta ugyanezt. Máig emlékszem, ahogy ülünk

KUN ÁRPÁD

József Attila-díjas író, költő, műfordító. Sopronban született 1965-ben. 1984-től jelennek meg írásai. 1985–1991 között az ELTE BTK magyar-történelem szakos hallgatója. 1991–1994 között a Széphalom Könyvműhely irodalmi szerkesztője volt. 1995-től a párizsi Sorbonne-on tanult, francia irodalomból diplomázott. 1996-tól az ELTE BTK esztétika szakán is tanult. 2003 és 2005 között a Bordeaux-i egyetemen volt magyar lektor. 2006 óta feleségével és négy gyermekével Norvégiában lakik, szépirodalmi tevékenységén kívül időskorúak mellett dolgozik házi kisegítőként. Legutóbbi kötete: Megint hazavárunk (regény, Magvető, 2016).

El kéne tűnni

eltűnni már
mint az angyal aki mennybe száll

nem lenni lenni mint Isten maga
lenni a nemlét gondolata

képzet lenni más fejében
idegen álomban lenni ébren

egy helyett lenni hétmilliárdnak
soha többé Kun Árpádnak

náluk abban a marosvásárhelyi „blokk-lakásban”, és hallgatjuk, miként fejti ki, hogy a kisebbségi lét valójában élehetetlen állapot. Ehhez képest lepődtem meg évekre rá azon, hogy az RMDSZ elnöke lett. Talán ezzel a bölcs reménytelenség-érzéssel kellett nekimennie a feladatnak ahhoz, hogy aztán, Kelet-Európában fehér hollóként, jó politikus váljon belőle.

Szerintem az esszé nem szól a magyarok intoleráns mivoltáról, de még az erdélyiekéről se. Azt mondja csak, hogy egyelőre elég gyerekcipőben jár nálunk a kisebbségek elfogadása, már ha például Skandináviából nézzük, mert ha a hutuk és a tuszik felől, akkor a topon járunk. Egyébként tényleg azt láttam sok erdélyi értelmiséginél, hogy átjőve Magyarországra, kevésbé dőltek be az intoleráns maszlagoknak, mivel a saját bőrükön tapasztalták meg az uszítást, és jobban végiggondolhatták, hogy az hogyan működik. Ehhez képest volt egyébként egy életre szólóan emlékezetes az az Aranykapcában lejátszódó jelenet, ami bekerült az esszébe. Jó lenne minél kevesebbet hazudni másnak és saját magunknak. Ennek egyik feltétele lehetne, hogy ne keressünk mindig felmentést, hogy nekünk miért nem megy toleránsnak lenni. Nincs nép múltbéli traumák nélkül, ahogy nincs kisebbség se frusztráció nélkül.

– Norvégiában él, „kisebbségiként” – említett esszéjében arról is ír, a magyar nyelv, Zrínyi, Balassi, Petőfi, Arany nyelve lenne az, amit mindenképp tovább kell örökíteni gyermekeinek. Átadható egy nyelv, egy kultúra a maga természetes közege nélkül?

– Szerintem a gyerekeink számára én és a feleségem természetes közeg vagyunk, ráadásul még magyarórákkal is nyúzzuk őket hétfőig. Magyarok, ahogy mi is, csak ők különlegesebben azok. Például sok norvég szót kever magyar ragozással a beszédébe a két középső (8 és 10 éves), de a legkisebbnél, az ovisnál még erősebb a mi behatásunk, ő tisztábban beszél magyarul, ahogy a legnagyobb is, aki meg már tudatosabban beszél, és szét tudja választani a két nyelvet, miközben mondja, mondja a magáét.

– Kemény Istvánnak nemsokára megjeleneik egy könyve, a borítóján egy fotó. A parlament előtt ülnek: Poós Zoltán, Kemény

István, Szirmay Ágnes és Kun Árpád. Elmesélné a fotó történetét?

– A kép 1989. október 23-án készült, amikor a parlament erkélyéről Szűrös Mátyás, a parlament elnöke kikiáltotta azt a Magyar Köztársaságot, amit pár éve megszüntettek elnevezés szintjén és lassan eltűnően van lényegében is. Az volt az az időszak, amikor sokat jártunk segélyekkel tömött hátizsákjainkkal Ceaușescu (akit persze a csaucsau kutya hatására csak csaucseszunkak mondtunk) Erdélyét Istvánnal, és aznap is együtt voltunk egész nap. Szokatlanul enyhe idő volt, népünne-pély-hangulat. Úgy rémlik, Szirmay Ági lakásától jöttünk a parlamenthez, aminek az épületéhez akkoriban még minden további nélkül oda lehetett menni, és leülni a lépcsőjére is akár. Azt mondanám, hogy a kép pillanata maga már az esemény lefolyása után lehetett, amikor a tömeg széteszolt. A képet Bartis Attila készítette, magam se tudtam a létezéséről, meg arra se emlékeztem, hogy Attila ott lett volna, mindaddig, amíg sok-sok évvel később meg nem ajándékozta vele Istvánt az egyik születésnapjára, és aztán kikerült István és Ági lakásán a falra.

– A két regénye folyamatos ingadozás fikció és valóság síkján – számos vers, versrészlet mozditja el a prózát (Rilke, Jékely, Babits, saját versek). Milyen szempontok szerint válogatta a verseket?

– Nem válogattam, maguktól bukkantak fel a jelenetekkel együtt, legtöbbször azt a kontrasztot erősítik, ami a hős képzeletvilága és a való világ között fennáll. Volt egy könyv, egy izlandi *saga*, a *Kopasz Grimm fia, Egil* (Bernáth István fordítása, elképesztően jó könyv!), ami egy szkaldnak, egy viking költőnek az életéről szól, onnan vettem az ötletet. A *Boldog Észak* végén azért hablatyoltam össze-vissza, mert már a *Megint hazavárunkra* készültem, és próbáltam elbizonytalanítani az olvasót. Ami, minden pimaszságon túl, a magam bizonytalanságáról is szól. A *Megint hazavárunk* megírásának egyik tanulsága az, hogy fogalmam sincs, mi az a valóság, én mindig csak bottal ütöm a nyomát.

– Számomra mindkét regényének alaptémája az idegenség: s ez az érzés nemcsak Afrikával, hanem Norvégiával kapcsolatosan is megmarad, mint ahogy a gyerek-szülő kapcsolatban is végig alapbenyomásom maradt. Az otthonosság és a szabadság valamiképp összefügg az idegenségérzettel?

– Csak bólogatni tudok rá, ahogyan Zsuzsa végigviszi a gondolatmenetet, és társítja a fogalmakat. Én magam is ezzel a rácsodálkozással néztem a szürreális Norvégiára, és kreáltam hozzá egy szürreális Afrikát meg egy egész regényt, hogy valahogy átadhatóvá tegyem az élményemet. Kaland volt, ami közben rájöttem velem született idegenségemre.

– A két regényt tekinthetjük egymás folytatásának is. Van egy kép, amely mindkét regényben megjelenik, épp a megérkezés-kor: a kompra várva mindkét regény fősze-

replője találkozik a kompon ülő fogyatékos csoportjával. Miért érezte szükségesnek ezt a történetet mindkét kötetbe beilleszteni? Ez is kapcsolódik a másság, idegenség, kisebbségiség gondolatköréhez?

– Szerintem is összetartozik a két regény. Akartam kapcsolódási pontokat jelezni szinten is. Ez a kompra szállás ilyen. Eredetileg még egy fekete embert is fel akartam villantani, aki egy öreg, francia rendszámú Opelben szintén ráhajt a kompra, de más irányba csúszott el a koncepció, és abba ez már nem fért bele. A fogyatékkal élőkkel valóban találkoztam a kompon, amikor kijöttünk ide, és legalább annyira a megvilágosodás erejével hatott rám, mint az a párizsi „pride parade”, amit abban a haza-esszében emlegetek. Emlékszem a feleségemnek, Orsinak a megjegyzésére, amit a frederikshavni kikötő várocsarnokában tett. Azt mondta, jobb, ha hozzászokok a látványhoz, mert Norvégiában erről szól az élet. Igaza volt, tényleg arról szól, hogy minden embert azonos módon kezelnek, minden egyes embernek meg kell kapnia az őt megillető méltóságot, a legszerencsétlenebbnek, a legnyomorultabbnak is, hiszen a szerencsétlenség, a nyomorúság egy nagy részét mi adjuk oda a másoknak, ha nem vigyázunk.

– A *Megint hazavárunkban* egyfajta apa-anyafigurával való leszámolásának is tanúi lehetünk, de ugyanakkor mintha meg is kérdőjelezné ennek a leszámolásnak a lehetőségét. A megérkezés, révbe érés egyben ezt a felismerést is jelenti?

– Igen, a főhős radikális kisgyerekként, amennyiben azt hiszi, hogy megtagadhatja az eredetét, ahogy felnőttként meg azért, mert akkor meg azt hiszi, hogy tiszta lappal indíthat a gyerekei nevelésében. Ezeket a hiedelmeket aztán megcáfolja az élet, de a regény azt is megmutatja szerintem, hogy a küzdelem nem reménytelen, csak arra kell vigyázni, nehogy túl nagy arcnak gondoljuk magunkat. Már megint arról van szó, hogy ne keressünk kibúvót, nézzünk szembe a tényekkel, magunkkal, amennyire az erőnkől telik.

– De ez akár azt is jelentheti, hogy gyerekeink, mint a regénybeli Kun Árpád kislánya, Mihály, szintén hasonlóan küzdeni fog a szüleivel s a saját titkos abnormalitásával?

– Szerintem túl sok részlet különbözik ahhoz, hogy Mihály Árpádhoz hasonló útra készüljön. De nem akarom elvitatni az olvasó jogát, akinek a gondolkodása rendszert akar keresni, és ehhez párhuzamokat gyárt, csak hát így kicsit unalmasabb. Még egyszer: saját titkos abnormalitásunk igaz is, meg nem is. A felnőtté válás talán az, ha megértjük, hogy ugyanolyanok vagyunk, mint a többiek, de rájövünk arra is, hogy miben vagyunk mégis mások. Ha mi magunk elfogadjuk, akkor ez a máságunk már nem abnormalitásként, azaz fenyegető erőként jelenik meg. Saját geotermikus energiaként a magunk szolgálataiba állíthatjuk.

DEMETER ZSUZSA

Halotti szeszély

Tudjátok, feleim, tíz éve meghalt,
és ott hagytuk magára. Ez volt.
Nem bírtuk már vele a tempót,
inkább ki se mondta a szép szót:
Ha tényleg sajnálsz, hát legyél holt
helyettem, mert aki most nem halott,
már nem juthat halálhoz.
Ám a halhatatlan megátkoz
minden halandót. És vacog, vacog, vacog.
Örökléttel besároz.

De térjünk vissza apámhoz:
Nem ismertük őt. Nem volt közepes,
és így nem lehetett tökéletes,
de az azért tök lényeges,
hogy a szív a szívé lehet,
a szem már szemet méreget,
a mi szívünkben szétreped
mindegyik neki tett ígéreted,
szétpukkan, mint a labda.
Infarktus szór szét darabokra
egy életet.

És nincs már.
Akár a fény,
jaj, ha kiég
a csillár
vagy leszakad.

Neveld meg a halottakat!

Neveld meg, ne kísértsenek!
Képzeld őket el a képzelet,
de maradjanak elképzelhetetlenek,
nehogy telesíráják az életet
és végül még magukhoz kényszerítsenek.

Osztogatatok mindannyian a sírján!
Legyen közös a múlt és a valóság,
legyen veled a veledmaradóság,
ha mindent megadsz, akkor is marad
adósság,
legyen fény is, de halvány,
marék csillag a sötét mocska alján.

Ilyen az ember. Csillagközi példány.
Nem élt belőle egy se, most sem él,
akár a fán sok egyforma levél,
az életünk az élethez hasonló.

Őneki még az élte se volt jó.
De van pár éve már egy sírköve,
amely a kimondható ködbe vész,
azt kérdi: Ennyi az egész?
És föltámad kővé meredve,
megmozdul, akár egy kőmedve,
s ékírással karcolja ronda
titkát az újmódi vadonra.

Akárki lehetett, de ő is én volt.
Egy kis félelmet letett a kezedbe,
ám a rettegést vesédből kivette,
és hogy erős, még azt is elhitette,
ő szürke árnyék, te fehér folt.

Ahogy nem ette ezt vagy azt az ételt,
teveled se tehet kivételt.
Nyeljük szorgalmasan a hideg étert,
amit a halálnak kibérelt,
berendezett majd lepecsételt
a csönd. Zengett fülünkbe hangya
türelme és ürbe sülyedt haragja.
A mélybe fenn
föléd zuhant egy idegen,
vagy bort ivott az égről.
„Megsült a semmi! Kivegyem?”
Gondoskodott az öröklét söréről.

A kezében füst, élő cigaretta,
magán a föld köpenyét összefogja,
s bőrén itt-ott kiütözik a jegy,
a bonyolult közt ő az egyszeregy.

Többé soha
nem lesz más matematika,
akármilyen megszülethet már, csak az nem,
amiben nincsen logika,
amiben nincsen ész, se jellem.

Gazdag a felforró szerencse,
mikor harmat hullik a sírkövekre.

Olyan ez néha, ellenségeim,
mint köröm az ujjak végein.
Az élet egy órára gondolt,
de megélhetünk egy egész kort,
még mesélni is kezdünk róla –
és öt perc alatt elfutott az óra.
A halottnak csak látszat az idő,
bár nincs, de azért néha széteső.
Az örök élet talán mégse kényszer.
Mondd, melyikünk élhet elégszer?

Kinek az álma?

Kétezer évvel ezelőtt Jézus még
kamasz volt. – Azt álmodtam, ló vagyok
– mondta –, és most nincs túl jó kedvem ettől,
vajon az ember vagy a ló a jobb?

– Egy ló – mesélte –, igen, egy ló voltam,
s a ló mohón legelt a fák alatt,
bár sejtette, hogy ő valaki más is.
És felébredtem... emberi alak,

de már tudom – folytatta meglepődve –,
kettő közt az igazság lehetek:
a ló álmodja Jézust, vagy Jézus
a lovat, az végülis egyremegy. –

Én ezt megértve sírtam: – Azt hiszed, hogy
eljött a megváltás kora? S terád
ebben munka vár? – Rám nézett: – Az álom
nem adhatja egy kicsit se alább! –

Már nem sírtam, csak vállat vontam. Aztán
bő tíz év múlva megborzongatott,
vajon az álom mondott igazat? A ló
nem látott sörénye felém ragyog,

és most már nem hiszem, hogy nincs
igazság,
csak benne minden: kép és átirat,
egy ló a megváltásról álmodik, de
az öntudata sértetlen marad.

Az első kör után

Csöndbe dobott zaj

Van már elegendő: kevesem van.
Nincs unokám és szeretőm sem.
Szívemet néha felborítsam?
Jussak válságba jelentősen –
a viharban kertre rogyó fák
suttogását hozva magamra?
Főjön ki konyhámban a jó mák,
legyen whisky-szagú a kamra?
Fusson be a fekete pénz is,
várjak egy nőre a köröndön?
Legyen szemem, ami néz is,
ne kelljen titkokat kinyögnöm!
Ne dolgozzak másképp, csak ingyen,
részegje a jónak, a könnynek,
ne kelljen menekülnöm innen,
a gondok előre köszönnek.
Van laptopom, nyitva van éppen,
fogam van pimasz színaranyból,
ezt a verset írom a gépen,
odakint egy kis este tombol,
itt bent zene szól, lámpafény van.
Gyógytea nyugodt idegemnek.
Bonyolult dolgot, mint a mértan,
sem érzek egész idegennek.
Mit előadok, az az élmény,
ritkán talál meg egy-egy embert,
nem vagyok Adonis, se véglény.
Léptemmel nem járom a tengert.
De néha megállok a partján,
vagy mólóra vivő fapadlón,
hátamon a hideg szaladgál
igéből főnévbe hanyatlón,
mint kómából, aki feleszmél
a semmi sodrától zavartan,
s rögtön gyógyszer után keresgél,
mert: – Föltámadni nem akartam! –
Nyirkos hideg fogja a lábam,
a nincs, amit rég elígérttem,
felbukkan a ritka tudásban,
s túlcsordul, mint hang az igében.

Dsida Jenő reloaded

Alkalmi írás Dsida Jenőről

„a Dsida-fasor jegenyéi alatt
Látja zokogni Jenőket.”

(Kovács András Ferenc:

Kölcsey Ferenc lehajtja fejét)

Él-e még a költő, tehetjük fel a kérdést így Dsida Jenő születésének 110. évfordulóján, nagycsütörtökről pünkösdre fordulván. Elárvult-e Jenőke életműve a 21. században, vagy akad még érdeklődő, filológus vándormadár, aki e munkásságban kutakodik, feltérképezvén újabb és újabb lehetőségeket a különböző irodalomtörténeti tárgyú munkákhoz. Nemrég egy egyetemi szemináriumon kortárs irodalom kánonjairól értekezve verset, sőt, verseket vittem a hallgatóknak. Hogy már az elméleti képzésen és kérdéseken, sőt, húsvéton is túl, forduljunk immár rá a szépirodalmi alkotásokra, forduljunk rá a versekre, a költészetre, beszéljünk arról, amiről egészen addig elméleti megállapításokat tettünk.

Este hatra járt az idő, és lappal, projektorral, kivetíthető költeményekkel felszerelve csörtettem végig a kihalt folyosón a bölcsészkar épületében. Kint még sütött a nap, szeles idő lévén esőre is állt, odabent csönd, némaság, az universitas mostanság megtépzott méltósága nehézkedett az időre. A terem nagy, ötven, sőt, hatvan fő is elfér, székek szanaszét, néhol sorokba rendezve, máshol elhuzigálva. Nem volt csatlakozás, hat előtt pár perccel üres volt még a terem, egyetlen lélek sem tolakodott az ajtónál, hogy nyitásra, beülésre várjon. Késést nem jelzett senki, nem is lett volna hol, az ablakon túl játszótér, óvoda, és már nem is tudtam, miben reménykedtem inkább: jöjjenek a jó és meghitt emberek, vagy hagyjanak ebben a kései órában békén, és mindenki legnagyobb meglepedésére elmaradjon az óra.

Jenőke, egyedül maradtál, mondtam magamnak, miközben elindítottam a gépet, és a kivetítőn megjelent pár verssor:

„Nem volt csatlakozás. Hat órát vártam az első buszra neonfényben, bezárt üzletek, autóhirdetések között; hat órát aludtam volna a bostoni reptéren Californiából jövet.”

Aludnék én is így estefelé, pihennék egyet erre a napra, a francnak hiányzik Jenőke, Gerevich, Fekete, Orbán és Balázs. Leültem, néztem az üres termet,

még légy sem zümmögött, nem tévedtek be, ahogy hallgatók se nagyon. Aztán végül mégis: tizenöt perc késéssel érkeztek, ketten, egymás után óvatoskodtak be az ajtón, majd mintha fáradt testtel és nehéz lélekkel ültek volna be.

Néha olyan érzésem van tanítás közben, mintha a hallgatók elvesztették volna az érdeklődésüket az irodalom iránt. Mintha olyan kötelező köröket futnánk egy-egy szemináriumon, melyek másról sem szólnak, mint hogy megkedveltessük velük az irodalmat. Ilyenkor néha emlékeztetni kell őket és nem utolsósorban magamat is, hogy korántsem erről van szó. Nem azért ülünk itt órák hosszat egymással szemben, hogy elbeszéljünk egymás mellett. Hogy én beszéljek, és ők egyszerűen csak hallgassanak. Hogy Gerevich András verse felidéz valamit, mondtam, hosszú csend után, és hogy érdemes lenne végiggondolni, mi is az, amit megidéz. Hogy mennyire pontos megfogalmazása a folyamatosan mozgásban lévő életnek a következő pár sor:

„Mint ki napfényes, titkos útról tért meg, pálmafás parton filmsztárok szavára, sors elől szökve, mégis a sorssal emailezgetve minden délután, ki finom ideggel érzi idegenben, hogy állandósul az átutazásban.”

Állandósul az átutazásban: érzékeny és kiváló meglátás, rendkívül pontos továbbgondolása és továbbfejtése annak a gondolatnak, mely a magány fokozatait próbálja megragadni. Ismerős ez a gondolat?

Egyik hallgató csöndesen, szemlesütve mondta, mintha Dsidának lenne valamilyen hasonló verse. És hogy az utolsó sorok is mintha ezt idéznék:

„Körülnéztem: szerettem volna néhány szót váltani, bestopponni Bostonba, az éjjelt egy nightclubban tölteni, mert Josh aludt, Jamar aludt, Terence aludt, Jacques is aludt, és mind aludtak, kikbe nem volt időm beleszeretni”.

Kérdeztem is rögtön vissza, vajon mi idézi itt Dsidát, és hát melyik szövegét. Azt nem tudta, de itt ez a felsorolás, hogy mindenki alszik, ez ismerős, ezt már látta valahol, és mintha Dsida lenne. Hallod, Jenőke, mintha te lennél az, ezt mondják így este fél hét fele a kongó előadóban. Örölsz-e neki, Jenőke?

Valami éledezni látszott a szemekben, mintha történt volna valami, és a következő versnél már nagyobb lelkesedéssel mentünk végig a sorokon. Bár ott megtévesztette őket a harcos, mámoros tekintetű kálvinista öreg, aki öklével az asztalt verve hirdette az új dalokat. Na meg a Trabant. Mert hogy kerül a versbe egy Trabant? Ráadásul zöld az istenadta:

„Verecke híres útján zöld Trabanttal, alig ötvennel kavarom a port. Rivall a rádióból az újmagyar dal, az ölmos benzín füstje áthatolt a zárt ablakon.”

Áthatolt a vers a terem csöndjén, és örvendezve konstataáltak a hívek, ismerősek a sorok, ismerős a vers, hogy hát ez Ady, csak az a Trabant ne zavaróná össze a líra szövetét. Látod-e, Bendi, mégis csak száll új szárnyakon a dal?! Csak az a Trabant ne lenne, mert az zavaró. És mi az a Kocsárd, tették fel a következő kérdést, majd utána csend. Nézték én is szerteszét. Kocsárd a hely, ahol állandósulunk az átutazásban, ahogy Gerevich fogalmazott. De az nem Boston volt, kérdeztek vissza azonnal. Boston vagy Kocsárd, nem mindegy? Ha átutazás van, akkor átutazás van. És tanár úr, ki az az Orbán János Dénes? Maradjunk annyiban, ő írta ezt a verset:

„Kocsárdon át az út bizonytalan, esélyem van, hogy nagycsütörtököt mond a Trabant, s míg jó a szerelő, koszos motelben lehet rostokolnom.”

Ahogy ott rostokoltunk a teremben, lassan már hét felé járt az idő, újabb és újabb szövegek következtek.

>>>>> folytatás a 6. oldalon

Fekete Vinc a címe a következőnek. De milyen hülye cím már ez, tanár úr?! És mi az hogy „Nem volt csalatkozás”? Az nem csatlakozás? Az nem megint Dsida? Látod-e, Jenőke? Megtalálnak újra és újra, mondhatnám maguktól találnak rád, csak kis rávezetés kell, átvezetés. Persze, néha nyakas kálvinisták közé kerülsz angyali katolikusként, de hát ez van, változnak az idők. Vagy éppen Bostonba, esetleg Alvincre, hogy magyarázzam nekik is a címet. Félig. És itt, mint láthatják, nincs már magány, hisz

„Gyültek a meghitt emberek. Magam a síneknél fürkésztem, alig lebbent, s úgy tűnt, a szél hoz mohó fényeket. Lassan jöttek mégis, hol összeér a sín pár, s kezdődik a tétova végtelen.”

Haladtunk, ha lassan is, de gyültek és jöttek a szavak, és nem volt már csönd, izgalom volt, beszéd, azt is mondhatnám: párbeszéd. De tanár úr, ez már nem Dsida, hiszen Balázs Imre Józsefnél nincs magány. Nincs magány, magányt csak nyomokban tartalmaz, és nézzék meg, mégis, mégis csak itt van, szerkezetileg, részeiben, ahogy a következő szövegben is. Ekkor felkiáltottak: hát az nem Alvinc! Az Vince, Fekete Vince. Tanár úr, maga szórakozik velünk! Ennyi engedtessek már meg nekem is, mondtam somolyogva.

„Körülnéztem. Röhögni lett volna jó, ordítani: késés volt újra, nyirkos és rideg sötét.”

Késés volt, fél nyolcat mutatott az óra, kint sötétedett, és még sehol sem voltunk, még nem értünk a kertbe, ahol transzcendens magánnyá fokozódik a kocsárdi várakozás.

És most eddig. Körülnéztem. Készülődtek, pakolták el a verseket, a fénymásolatokat. Ismét üres lett a terem. Látod, Jenőke, „gyúltak szikkadt tekintetek”? Az ablakon túl Zugló, valahol vonat sípolt, és kiléptem a homályos, alig megvilágított folyosóra. Az universitas ismét néma csendbe borult. Hogy él-e még a költő? Jenőke, mondd, élsz-e még? A költészet még él, Jenőke, éppen még megvan, köszöni szépen. Láthatad, így hármasban gyülünk össze, kis szektaként, hogy hódoljunk hóbortunknak. Hóbort vagy, Jenő, múltó hóbort, és mind alszanak, újra és újra elalszanak, „mert a szemeik megnehezedtek vala”. Így vannak ők is, így vagyunk mi is, „Verecke útján almazöld Trabantban / keresek mestert / tanítványt / hazát.”

BOGDÁN LÁSZLÓ

A Zóna

Folytatás előző számunkból

„Igen, én is azt hiszem, ez lenne a megoldás – kezdem el –, ha itt maradnának, és az első kórházat is itt alapítanák meg Nürnbergben! Pénzünk van elég, elhoztuk dédapám pincébe elrejtett örökségét, dollár, font, svájci frank, tudta, amit tudott, csak a megfelelő épületet kell kiválasztani! De ez sem lesz gond, jön Ajtós, ő mindenhez ért, kitűnő szervező, s ezt is el tudja villámgyorsan intézni, de ha nem, Rodi és Dorel is ki tudná választani, Virgillel és a nagymamákkal együtt, azt a feltehetően több emeletes, a városközponttól távolabb elhelyezkedő épületet, ami céljaiknak leginkább megfelelne! Kriszti reklámkampányt is kezdhettek az ARD televízióban, ahol nagy hitele van, vagy a *Bild Zeitung*ban, ahol szintén hisznek neki, de az első sikeres gyógyítások után már nem kellene reklám, özőnőnének az életükről már lemondó, csak a csodákban reménykedő betegek. Viola is ezt javasolta, s megkérdezte, őt vajon befogadnánk-e a kommunába, hiszen nélkülem, nélkülünk már el sem tudja képzelni ajándékba visszkapott, új életét? Nevetekben is azt válaszoltam, hogy igen.

Előzőleg tisztáztuk a félreértéseket, rendkívül rosszul esett neki, hogy én is rá gyanakodtam először, őt tekintettem a nyugtalanító incidensek létrehozójának. Egyáltalán az, hogy feltételeztem: távolról, gonoszul és megátalkodottan befolyásol, halála vagy áttűnése után is irányítani akar? Erről szó sem volt, jelentette ki, egyszer befolyásolt, amikor Carmennal és egyszer, amikor Ankával szeretkeztem, hogy eljuthassunk a *mithuna* állapotába. Ezért nem is haragudhatunk rá – szikrázott a szeme –, sőt hálásak kellene lennünk, hogy olyasmiket élhettünk meg a *mennyei boldogság állapotában*, ami a legtöbb ember előtt ismeretlen, örökre rejtve marad. Hálásak is vagyunk – nyugtattam meg –, s hogy kiengeszteljem, verset mondtam neki. Igaz, ő is erre kért, neki se udvaroltam, a mi időnkben az udvarlás, a románc a mi közös életünkben is kimaradt. A vers meghatotta, megenyhült, és az iránt érdeklődött, hogy vajon ti befogadjátok-e őt, majd arról képzelgett, hogy vajon tud-e még rajzolni vagy festeni, tizenennyolc esztendő azért nagy kihagyás. Megnyugtattam, fog tudni, s már szólt is a jel, ottani életéről nem nagyon mondott semmit, de nagymamától igen hamar értesülhettem arról, amit különben már sejtettem is, hogy ők Violával, akit, akárcsak Rodit és Carment, valamiképpen az unokamenyének tart, kivételezett helyzetben vannak, hiszen a nagy Ödön von Boticelli legközelebbi munkatársai. Rájuk semmi tiltás nem vonatkozik; gyakorlatilag szaba-

dok és függetlenek, olyan utópiákat, illúziókat találhatnak ki maguknak és egymásnak, amilyeneket csak akarnak! Őket nem is figyelhetik, mert Ödön megtanította mindkettőjüket arra, hogy hogyan fedezhetik fel a *behatolást*, úgy, hogy biztonságban vannak; a *szervezők* nem mernek kockáztatni, packázni a rettegett bűvésszel. Ők tehát nem panaszkodhatnak, de nyugtalanítja őket a többiek sorsa, a fénylények élete, a szintén némileg kivételezett helyzetben lévő Máriával és Judittal együtt, a Carmen és a Rodi nagymamáival, sajnálják őket és tenni szeretnének azért, hogy megint normalizálódjon az életük és harmonikusan élhessenek.

Ezek után mesélte el, amit Viola is Carmennak, látogatásukat a Kolóniában, mert a Zónára sajnos már nem maradt idő. Itt kevés eltérés van, nyilván mindketten ugyanazt élték át és érzékletesen örökítették meg, nagymama persze még mesélt Huttera Béláról is, egykori barátomról. Rodi, Ibolya, Frédi is jól ismerték. Hasbeszélő volt, de csupa szív ember, lehetett számítani rá. Nagyanyám persze lenézte – kit nem, csélcsep, kolontos fickónak tartotta, nem is kedvelte túlságosan, az állandó hebrencs szövegei és tódításai miatt, de ott, a Kolóniában, az utópiájukban érzékelhette, mennyire szereti Pirost, és ezért némileg megenyhült, változott a véleménye. Főként miután Tóbiás elmesélte, hogy HáBé hogyan halt meg. Ezt rögzítettem, fiam, most meglátod Tóbiást, fiatalon, és végighallgathatod, amint előadja Huttera halálát. Hogy neki fáj! – Ezt mondtotta, fél 3-kor. Mi az, hogy, mondtotta. Bejelentette, miután elhúzott előttünk, egy szerb uszály.

Háttal fordult nekem, nézte a kékesen sustorgó habokat, fadarabok pörögtek az uszály nyomdokvizében, egy bölcső vagy egy koporsó maradványai; igen, bejelentette, megfellebbezhetetlenül, érzelemmentesen; nézte a túlsó part fénybe mosódó házait, a levegőben kerengő sirályokat, ezeket a piszkos-fehér kérdőjeleket, de nem folytatta, a mondat fönnakadt a levegőben. Kényszeredetten kérdeztem vissza: mégis mije fáj? A beteg magyar szíve? A konok feje? A lába? Mozgolódik a golyó, de ő csak annyit mondott még ijesztően semleges hangon – láthatóan távol állott már tőle, szegénytől akkor a frivolitás, hogy NEM! Nem a szíve, de nem is a feje, nem is az időjárás változására, a frontokra, a frontátvonulásokra annyira érzékeny, negyvenhat esztendeje ellőtt lába, hanem a világ, ezt mondtotta még mindig háttal fordulva nekem. Hogy micsoda? – döböntem meg és megboroztam, amikor a március végi, élesedő szél végigvágott a vízen, megbontva ismét, a már messze járó szerb uszály nyomában felkavaródó víz egy idő után mégiscsak összeállt harmóniáját. Repedések támadtak a folyó tükrén, valahonnan egy ködkürt figyelmeztető szava hallatszott, és én el-töprenghettem volna azon is, hogy kik és mire akartak volna figyelmeztetni? De nem töprengtem el semmin, ezen

Furcsa tárgy

legkevésbé. Már nem figyeltem a baljós jeleket! Az a megszakíthatatlan figyelem – ami akkor vette kezdetét, amikor néhány napja, 1990. március 20-án a budai várban, a Hadik szobor előtt megpillantottam őt, s kissé biccenve, járásával is örökre emlékezve arra, hogy honnan jön, elindult felém –, megszakadt! Vége lett! Igen, a figyelemnek teljesen megmagyarázhatatlanul, egyik pillanatról a másikra lett vége, ahogy elkezdődött különben. Feléje fordulva, aggódva kérdeztem vissza megint, hogy mégis micsodája fáj? Menjünk orvoshoz, van egy kiváló orvos ismerősöm, bízhat benne, hajókon szolgált, s néhány éve vonult csak vissza a tengerekről végleg a szárazföldre. Az erősödő szél felkapta, szétcincálta a szavaimat s az ő szavait is. A világ. Hogy, hogy a világ? Ezt nem fejtené ki mégis kissé bővebben, hogy én, egykori közös hazánk idegenbe szakadt fia is megérthessem, de nem válaszolt, ettől fogva többé már nem is beszélt, összegörnyedve állott, szétnyílt kabátja csapdosott a szélben, mintha hirtelen szárnyai nőttek volna, mintha el akart volna repülni, aztán hirtelen csuklott össze, mint egy bábu. Mindezt olyan érzékletesen adta elő, hogy mi, fehérnépek elsírtuk magunkat, s még Ödön is meghatódott, pedig dédapád, tudod, fiam, nem éppen az az érzelmes alkat!

Nagymama Tóbiásról is mesélt. Há BÉ egy évvel előtte halt meg és jelent meg itt, megtalálta Pirost és együtt kutatták fel Roxánát, Tóbiás ötvenes éveiben elveszített nagy szerelmét! Hárman várták Tóbiást, közölték vele, hogy milyen lehetőségeik vannak itt, s azt is, hogy nem töltötte el őket túlságosan nagy örömmel az egyre inkább elhülyülő világ. Tudatták vele azt is, hogy van még egy lehetőség, egy menedék, a Kolónia, oda kell menniük, ha nyugodtan, senkitől nem zavartatva akarnak fantáziálni. Dédapád el is kalauzolta őket az

azilumba. Itt megtalálták egymást, és a szerelmet.

Tóbiás világosan kifejtette, ők innen többé el nem mennek, nekik ez a cserjés domboldal és ez a tengerparti homok, az emberfej alakú szikla az örökös mormogó tenger és a soha le nem nyugvó nap elég egy életre. Legalábbis arra, ami még hátravan! Megtalálták a teljességet, amelyre mindég is vágytak, s nem akarnak visszajönni a földre. Még falunk hajdani plébánosával, Antal atyával is találkozunk, ő is boldognak tűnt, nem maradt hűtlen hívására, gyóntatta a fénylényeket, prédikált nekik, ő sem akart visszatérni. Elváltunk tőlük, és Monteverdit hallgatva repültünk visszafele, kissé szomorúan, hiszen sejtettük, többé soha nem fogunk találkozni velük. Megszólt a jel és vissza kellett menni a tűzhöz.”

„Mivel én – sóhajt Frédi –, évek óta, többször is találkozhattam édesanyámmal, de soha nem mesélt, mert nem mesélhetett ottani életükről vagy létezésükről, vagy amit akartok, most megkértem, legalább dióhéjban foglalja össze, hogy mivel is tölti ott az időt, ami nincs? De ahogyan megértettem, bár ez még mindég kissé zavaros számomra, mégis van? Ők maguk az idő, ahogy anyám, kissé titokzatosan és zavarommal, elképzelésem nevére elmondta! Bennük gomolyog minden, múlt, jelen, jövő! Ráadásul együtt, szétszalazhatatlanul! Képzelmek ezt úgy el, mint egy kaleidoszkópot, az illúzióikban is emlékeink kavarognak, minden alkalommal, akár a kaleidoszkóp színes kavicsai, más és más alakot formálnak. Valami ilyesmi történik velük, az illúziók során. Az emlékek és a képzelgések öltönek teljesen valóságos alakot! Csak az ölthet újra illuzórikus, bár teljesen valóságúnak tűnő formát, ami már volt, vagy ami majd lesz, mert a jelen állandóan mozgásban van, a jelenből nem lehet illúziót formálni!

Ti látjátok előre a jövőt? – kérdeztem, mert idegesített, hogy állandóan kinevet, úgy kezel, mintha még mindég kisfiú lennék. Valamennyire igen, de tudnod kell, kisfiam, hogy a jövő nem egy stabil, fix valami, fortyog, mint a főni kezdő puliszka, mondotta szemléletesen. Ráadásul mindég változtatja alakját, számtalan lehetőség bujkál a sötétségben, de hogy végül is melyik valósul meg, nehéz eldönteni, sok együttható függvénye ez. A jövő túl sok mindentől függ. Olyan ez, mint egy kirakós játék, s én hiába látom a kirakós játék elemeit, tökéletes bizonyossággal eldönteni soha nem tudom, hogy hogyan fogják kirakni. Kik? – kérdeztem. – Az istenek – mondta –, akik sorsunkat irányítják, és akik előtt ott van a sorsunk már megírt könyve, de azt mi nem láthatjuk meg soha, nem is olvashatunk bele. Ezt Viola magyarázta, ezt sem értettem világosan.

Na, jó, majd megkérdezzük nagyapát és Violát, remélem, lesz alkalmunk már a közeljövőben behatóan erről is elbeszélgetni velük, most lenne olyan szíves arról is mesélni, hogy mivel is foglalko-

zik ott, mert látom, a magányosság és az egymásra utaltság lassan mezei bölcselővé teszi. Nevetett. Igen, Ödön is, Viola is, de Mária és Judit, Carmen és Rodica nagymamái is magyarázzák nekem az időt és a sorsot, a véletleneket, de én még mindég nem értem pontosan. Ami minket illet Violával, mi nagyapád közvetlen munkatársaiként, titkárnőiként, a fénylények egyre boldogtalanabb világában egyedi és kivételezett helyzetben vagyunk. Ez mit jelent? – érdekelttem. Ez azt jelenti, hogy nekünk nem kell senkit megfigyelnünk! Mert tudjad, kisfiam, az átlag fénylények állandóan figyelik a másikat, és jelentenek a szervezőknek. Mi történik azokkal, akik ezt visszautasítják? Nem tudják visszautasítani, hipnotikusan veszik rá őket. Mindenki gyanús, aki létezik és mozog. Igen, besúgásra kényszerítenek mindenkit, hogy pontosan értsed, miről van szó. A megfigyelés az általuk oly szívesen hangoztatott új állam bázisa. Semmi sem maradhat titokban, a vezéreknek mindenről tudomást kell időben szerezniük. Természetesen minket nem figyelhet meg senki. Tudjuk, nagyapádtól, hogyan kell érzékelni a behatolást, de még soha nem érzékeltek! A szervezők, az itteni rendőrség tagjai, rettegnek, a nagy Ödön von Boticsellitől, ezért velünk nem is foglalkoznak. Nem kell senkit megfigyelnünk, minket sem figyelhet meg senki. Krisztitől, a te fogadott unokád nagymamájától és Virgiltől, a Dorel édesapjától tudtuk meg Violával, hogy a megfigyelések egészen pontosan mit is jelentenek, és elsöprnyedünk. Nem kell őrzők sem legyünk, mint szegény Éva, Anka nagymamája. Az őrzők, amint a nevük is mutatja – bámultam rá –, nyilván őriznek valamit. De mit lehet abban a világban őrizni, ahol nincsen semmi, csak az illúziók és a végtelen űr?

A Fényfalat – nézett rám szomorúan. – Ez, a szó földi értelmében, nem is annyira fal, inkább egy oszlop, egy lángoló oszlop, ami mágnesként vonz magához. A mi világunkban a kivégzések szerepét tölti be, mint a középkorban a hóhér pallosa, amely levágta az elítélt fejét, vagy mint későbbben a franciáknál az elmés szerkezet, a guillotine! Vagy az akasztófa, még későbbben a kivégzőosztagok golyói vagy a villamosszék. De nekünk nincsen fejünk, amit levághatna a hóhér bárdja, testünk sem, amit felakaszthatnának, vagy szétroncsolhatnának a golyók, vagy elpusztulna a villamosszékben az áramütés hatására. Infantilis és gonosz vezetőink ezért találták ki a Fényfalat, ami magához vonzza az elítéltet, és villámgyorsan feloldódik, megsemmisül a lángoszlopban. Nem tudni, hogy ez a halálát jelenti-e? Sokak szerint nem, feloldódik ugyan a lángban, de utána átkerülnek egy másik dimenzióba, és kezdődik minden előlről, hiszen a lélek halhatatlan, csak formáit cserélgeti, a testet, fényre, a fényt ki tudhatja mire? Ezt nem tudni, mert még nem tért vissza sen-

>>>> folytatás a 8. oldalon

ki azok közül, akiket magához vonzott és megsemmisített a Fényfal, a sístergő lángoszlop. Borzongva kérdeztem, árulja már el, hogy miért kell őrizni ezt a fényfalat? Hogy ha az elkeseredett fénylányok, akik megunva a sok szenvedést, öngyilkosok akarnak lenni, ne közelíthessék meg, s ne hajthassák végre önpusztító tervüket.

En nem tudom, milyen világ ez, tűnődtem el, de bizonyos, hogy megérett a változásra. Van-e erre esély? Van, mondta, de már nem tudta kifejtetni, hogy pontosan mire gondol, mert meghallottuk a jelt. Hátul voltunk a kertben, s amíg jöttünk előre, arról kezdett beszélni, hogy Ödön barátai, a tibeti láma és Olaf, s szerelme, Gertrúd együtt erősebbek mindenkinél! S ha megnyerik a másik két, különleges telepatikus képességekkel megáldott vagy megvert vezető, egy évezredek óta itt vegetáló és közönyös görög bölcselőt s egy francia idegenlégiós tisztet, a többi gonosz és ostoba diktátor jelölt elszigetelődik, hiszen képtelenek kiadni a jelt! Mehetnek a Fényfal elé, mert mielőtt végleg eltörölnének a végső büntetést, és megszüntetnénk a rettenetes Fényfalat, őket még, biztos, ami biztos, megsemmisítésre ítélnénk! Amíg léteznének, amúgy is csak szervezkednének, áskálódnának, keresnék a hatalomba való visszatérés lehetőségét, de belőlük már elege van minden átlagos és tehetségesebb fénylánynek.

Jött Mária, Carmen elbűvölő nagymamája. Gondolom, meglepődött, kedves Frédi – nevetett rám –, hogy magát választottam. Ennek több oka is van. Éva, Anka balszerencsés nagymamája nekem is elmesélte, hogy őrző. De ezt, kisunokám – simogatja meg, hátrafordulva, a mellettem ülő Anka szikrázó, fekete haját – már elmondotta, nincs sok mit hozzátenni. Kiderült, Mária elsősorban ezért szeretett volna velem beszélgetni, már a tengerparton is sajnálta, hogy mi Ibolyával nem vagyunk ott, sokat hallott rólunk anyámtól. Igen, bármennyire is meglepő, azért választott ki engem, mert csak én adhatok ötleteket, a már teljesen elfásult Évának az illúziókhöz, és kezd kimerülni, s még a bekövetkező változásokig szegény Évának őriznie kell a fényfalat. Égésen addig kell szolgálatot teljesítenie a vakító és őt is hallucinatórikusan magához vonzó lángoszlop mellett, amíg el nem dőlnek a dolgok. Ezért is szeretne tőlem valami kalandos, izgalmas tengerésztrófényt hallani, amiből aztán illúziót teremthet Évának, ötleteket adhat neki, hogy elviselje nehézségét, az öngyilkosjelöltek számának növekedésével egyre terhesebb munkáját. Ő már képtelen valami újat kitalálni is, egyre a lángoszlopot látja, s úgy érzi, hogy Éva már nem bírja tovább. Meg is vallotta, ha még sokáig őriznie kell a máglyát, óhatatlanul is megbolondul, és menthetetlenül nekivágódik a Fényfalnak, ahogyan az öngyilkosjelöltek is akarják, akiket pontosan ő és társai akadályoznak meg önpusztító tervük végrehajtásában. Segítsen rajtunk

Menedék LCD-ben

– kért Mária, és hunyorogva nézett rám –, mert én már képtelen vagyok valami újat kitalálni, hogy segíthessek neki elviselni egyre terhesebb szolgálatát, amelyre nem is tudom milyen kritériumok alapján választották ki, de egy biztos, teljességgel alkalmatlan rá. A másik ok, egyszerűen meg akartam ismerni kisunokám nagy szerelmének nagybátyját, érdekelnek családi vonatkozások is, fiatal koromban volt egy Boticselli nevű hódoló, egy ügyvédjelölt, magas, fekete hajú férfi, nem rokonuk véletlenül? Tóbiásnak hívták!”

„Álljunk meg, látok egy telefont – szól közbe Kriszti – Hívni szeretném Martin urat.” – „Nem kellene – fordul hátra Ibolya. – Az oroszok már ott vannak, bizonyára első dolguk ismerőseink megfigyelése, s Martin úr telefonjára is ráállhattak már, így a telefont lehallgatva s azonosítva az út menti telefonfülkét, rájöhetnek, hogy nem vagyunk Nürnbergben, és azonnal elindulhatnak utánunk, mert bizonyára sejtik, hogy csak a tengerparti házba mehetünk. Most napokig nem szabad telefonálnunk, hogy ne tudjanak beazonosítani, ne is sejtessék, hogy itt vagyunk.” – „Sajnálom – suttogja Kriszti. – Hiányozni fog az öreg harcos! – De már nincs ideje kifejtetni, hogy miért. A ház sugárzóan világít a tomboló déli napfényben. – „Hazaérkeztünk!” – kiáltja, és hirtelen jön mozgásba minden. Kiugrik, elveszi Doreltől a kulcsot, kinyitja a kaput, behajtottunk az udvarra, Carmen már nyitja az ajtókat. – „Isten

hozott – fordul Ibolya és Frédi felé, akik ámulatlan nézelődnek, és kezdjük behordani a hallba a csomagokat, a kaját rakják be a hűtőbe, Rodi megmutatja a vendégszobát, Dorel segít felvinni Ibolya és Frédi bőröndjeit, Anka nyitogatni kezdi az ablakokat, hogy mielőtt bekapcsolnánk a légkondicionálót, szellőzhessenek ki a szobák. Kriszti bekapcsolja a tévét, Rex a kertben rohangál, bejelöli területét, Dorel és én felhajtuk a szőnyegeket, az előrelátóan elszórt liszten nincsenek cipőtalpnyomok, nyilván nem járt senki idegen a házban, Carmen bekapcsolja a porszívót, Rodi és Ibolya ki-mennek a konyhába, megmossák a káposztafejeket, és elkezdik megvágni, egy lábasba odateszik főni az előzőleg felszeletelt húst. Rodi paprikát, szemes borsot, csombort keres elő, Ibolya elkezd sarvalni a káposztát. – „Amikor odateszük, hátramegyünk, a kertkaputól száz méterre van a tenger, aki fürdeni akar, fürödhet – mondja a hallban Dorel, a házzal ismerkedő Frédinek –, utána folytathatod a beszámolódat, Ibolya sem mesélt még. Ne maradjon mindig minden függőben.” – „Most itthon vagyunk – ragyog Anka, és vizet tesz Rex tájába. – Végre biztonságban érzem magam – fogja kézen Frédit –, gyere, nagypapa, nézd meg a bábuinkat, ők mentették meg az életünket, Szervácnak és Bonifácnak, illetve Tímeának és Noéminek nevezzük őket!”

(Részlet A katona és a démon című regényből)

Mégsem boszorkányság?

Vajon ugyanakkora sikerre tett volna szert Harry Potter története akkor is, ha J. K. Rowling nem a lépcső alatti gardrób szobából indítja el a világhír felé az ifjú varázslótanoncot? Aligha. A szemüveges fiúcska varázslatos kalandjainak világhódításában minden biznnyal annak is komoly szerep jutott, hogy éppoly mindennapi környezetből jött, mint olvasóinak többsége, és a varázslóiskola, ahová megérkezett, szintén egészen következetesen idomult a brit bentlakásos iskolák mintájához.

De hová helyezze hőseit az a szerző, aki közép-európaiként kíván hazabeszélni mesekönyvében, ráadásul úgy, hogy korunk viszonyaira is reflektál a szereplők kalandjai révén? A magyar fordításban öt kötetet jegyző Jana Juránová legújabb, nyelvünkön megjelent könyve, a *Boszimesék Újbanyavárról* című meseregény remek példaként szolgál arra, hogyan lehetséges megfelelni ennek a többszörös kihívásnak. A szlovák író nő ugyanis egy kisvárosi lakótelep környezetébe csöppenti bele hőseit, Boszellát, Boszemmát és Boszilkát. Juránová ráadásul arról is gondoskodik, hogy a három boszorkánynővér számára igazi *culture shock*-kal szolgáljon az olvasóközönség számára nagyon is ismerősként ható miliő. A lányok ugyanis azt követően találják magukat a blokknegyed feletti ligetben, hogy anyjuk ötszáz évre hársfává varázsolja őket, büntetésül azért, mert kis híján sikerül felgyújtaniuk az akkor még irdatlan kiterjedésű erdőséget. A történet ráadásul azt illetően is elejt egynéhány utalást, hogy a boszorkányok rossz hírnevéért bizony éppen e három leányka csínytevésai a felelősek. Juránová meséjének tehát már a kezdet kezdetén többszörös tétje van: kérdés, hogy az öt évszázadnyi hársfaság során sikerült-e megjavulniuk a nővéreknek, miképpen azért is izgulhat az olvasó, hogy jól végződjének majdani találkozásai a blokknegyed lakóival.

CET
CENTRAL
EUROPEAN
TIMES

Az író nő ráadásul arról is gondoskodik, hogy a nővérek közötti viszonyrendszer szintén tartogasson izgalmakat. Míg Boszilka az új helyzetet a boszorkányok hírnevének további fokozására óhajtja használni – „Ismernek bennünket, és egyben félnek is tőlünk. És még ettől is híresebbek leszünk, ha az emberekkel rosszat teszünk!” –, és nővéreinek egyet nem értését látva hamarosan külön utakat kezd járni (pontosabban: seprűnyélen repülni), addig a gyakorlatias Boszella és a kissé naivabb, de

kétségkívül jóindulatú Boszemma inkább jócselekedetekkel – az erdőben vandálkodó és szemetelő kisfiú macskává változtatásával, valamint varázsszerű általi utcasöpéssel – próbálják belakni és önmaguk számára otthonossá tenni új környezetüket.

A boszorkánynővérek és a városlakók együttélése számtalan mókás, tanulságos és kalandos epizódra teremt alkalmat – a jelenkori viszonyokkal való ismerkedésükben például fontos szerephez jut annak megértése, hogy amikor a postás papírokat tömköd a dobozok nyílásaiba, az a legkevésbé sem jelenti, hogy szemetelne –, ám legalább ennyire érdekes az is, hogy a lakótelep népe miként viszonyul az új jövevényekhez. Juránová nagyon is jelenkori boszorkánymeséjének világában mi sem természetesebb annál, hogy a nővérek egy idő után Seprűnyél Kft. néven saját vállalatot alapítanak, s hogy népszerűségüknek köszönhetően a politika is szemet vet rájuk mint potenciális biodíszlet-trióra: „A helyi televízió naponta háromszor közölte hirdetésüket azokról a szolgáltatásokról, melyeket a lakosságnak nyújtottak. A művelődési házban egy helyiséget jelöltek ki számukra, ebből lett az irodájuk. Itt találkoztak az emberekkel, akiknek segítségre volt szükségük. A polgármestert azonban ez nyugtalanította. Népszerűb-bek voltak, mint ő. Most mit tegyen? Talán ha többet mutatkoznak a társaságukban, az emberek őt is megszeretnék. Elhatározta, hogy egy nagy ünnepséget szervez, ahol a bosziknak az Újbanyavár lakótelep díszpolgára címet adományozza. Ők viszont nem értették, mire jó ez. Hisz már polgárok ők, tiszteletbeli, sőt tiszteletre méltó polgárok is.”

Közben persze kiderül, hogy bizony a dezertőr Boszilka sem fecsérli haszontalanságokkal a nővéreitől távol töltött időt – amikorra visszatér testvéreire, jóval több tudásanyaggal bír a városlakók mindennapjairól, mint az integrálódás fokozatosabb módja mellett döntő Boszella és Boszemma, és ez újabb lendületet ad mind a Seprűnyél Kft. tevékenységi körének, mind pedig magának a meseregénynek. Ha van a három nővér között feszülő ellentéteknek, majd későbbi egymásra találásuknak tanulsága, az nem más, mint hogy egy hatékony csapat létrehozásához a különböző készségek és attitűdök tudatos, célirányos elegyítése a legbiztosabb recept. Így végül a képviselőtestületi taggá avanzsáló Boszilka becsvágyóbb, magamutogatóbb személyisége szavatolja azt, hogy nővérei mindig aktuális információkkal bírjanak a lakótelep legégetőbb gondjait illetően, és ennek a tudásnak köszönhetően hoz Boszella és Boszemma helyes döntéseket, mi-

Jana Juránová

Boszimesék Újbanyavárról

közben seprűnyélen járja a lakótelepet. Juránová mesekönyve tehát akár még menedzsment-tréningekhez is ajánlható segédanyagként, amennyiben a mentor a csoportdinamika fontosságát kívánna demonstrálni, vagy éppen azt, hogyan kell az általános stratégiát konkrét cselekvésekké transzponálni. Juránová könyvéből ugyanis kiderül, hogy mindezek tudatos és sikeres alkalmazása akár olyan eredmények megvalósításához is eszközként szolgálhat, mint például a drogdílereket országszerte zöld csontvázvá változtató varázsigé, amely így hangzik:

„Rossz szándékú emberféreg,
cukorkában van a méreg,
csörgő csontú zöldülés,
elszaladj, mert jön a vég.”

És ha már ennyire felnőttesítve interpretáljuk a három boszorkánynővér történetét, arról sem érdemes megfeledkeznünk, hogy Boszella, Boszemma és Boszilka története akár úgy is értelmezhető, mint annak a folyamata, milyen lépésekkel és mely döntések folytán jut el a kívülről jövő egyén és új környezete a kölcsönös bizalmatlanságtól odáig, hogy a meseregény hepiendje úgy mond az integráció teljes sikerét ünnepelhesse, amelynek során a befogadó közeg megismerése és az újonnan jöttek hagyományosnak nem mondható nézőpontja és képességei a teljes közösség javára válnak.

Bármennyire is bonyolultnak hangzik ez így felnőtt nyelven leírva, Jana Juránová regényének legfőbb üzenete mintha éppen az volna: mindez talán mégsem boszorkányság.

Jana Juránová: *Boszimesék Újbanyavárról*. Fordította: Bolgár Katalin. Illusztrálta: Mayer Éva. Phoenix Polgári Társulás, Pozsony, 2016.

PARILON 420

33

– szerkeszti Horváth Előd Benjámin

SÁRKÁNY TÍMEA

Kölcsönszavak

El nem engedhetlek
vissza ne is gyere
langyos vizet forgatunk a szánkban
és kiköpjük a keserű nyálat
mintha nem is az én szavaim lennének ezek
összecsomósodnak a sorok
tegnap óta nem merek olvasni
pont azért
amiért elengedni sem tudlak
félek hogy jó lesz
és megszűnik a szorítás
és felbomlik a sötét
nem braille-írással kell olvassalak téged
nem csak a bőrkeményedéstől tompult ujjakra
hagyatkozik a mindenség
az idegvégződések
kiterjesztve az egész testre
a bőr máshol

látod ápolva van
narancsos tusfürdő
aloeverás zsilettpenge
kókuszos testápoló
felejtsd el az illatát
ne felejtsd el az illatát
ilyen többet úgysem lesz
legalább a szagom egyedi
ha már a szavaim nem az enyéme
sőt még a sorrendbe sem szólhatok bele
variációkban élünk s mind egyformák vagyunk
megtanultam tőled néhány fontos dolgot
hogyan kell egymás után helyezni
majd sorban visszafele kioltani jelentéseket
hogy teljesen összezavarodjon a másik
csak a gesztusaim maradtak tiszták
habár a mimézis
mindent visszavonok
próbálok gondolkodni és amint leírom máris
átfordul a jelentés bennem és azonnal
vissza kell vonni
nem lehet lekorlátozódni
chopin ebben sosem segíthet
csak adja a flowt
amit te már nem.

CELLER KISS TAMÁS

infláció

márpedig a legfurcsább üzleteket háború idején
kötik. ezidáig apámnak egyetlen üzlete sikerült jól,
az is azért, mert háború volt, kilencvenes évek és
infláció. pénzromlás, önmagában egy gyönyörű szó.
de akkoriban ez azt jelentette, hogy az ötvenmilliós,
vagy épp az ötvenmilliárdos fizetésért – ki tudja,
felesleges volt a nullákat számolni –, szóval ezért
az elképzelhetetlen összegért, ami épphogy csak
ráfért a papírpénzre, az ember vett egy doboz gyufát.
ha nem ért ki időben a piacra, akkor ennyit sem.
rohantak, ha kézhez kapták a fizetést. apám
történetesen a nagyapámhoz rohant, aki akkoriban
kereskedőként dolgozott. az infláció, ez a csúnya szó,
még azt is jelentette, hogy áruhiány van a boltokban.
az alapvető élelmiszerekért többnyire sorba kellett
állni, de mire apám odaért, amúgy is délután volt,
egyetlen kartondoboz maradt csak a polcon.
száz csomag kömény. a nagyapám kérdésére, hogy
minek ez neked, fiam, fogalmam sincs, mit válaszolt
apám. lehet egyáltalán épeszű választ adni arra,
hogy minek neked száz csomag kömény? kivéve,
ha tényleg kell, de nem kellett, pont kijött a pénzből.
aztán télen, amikor eljött a disznóvágások és a
kolbásztöltések időszaka, már köményért álltak

sorba az emberek a boltokban. és apám csomagonként
elcserélte mindet. dohányért, sóért, tejért, amit adtak érte.
több mint húsz évvel később, ül az ember fia, kezében
egy papírlappal, rajta az egy héttel ezelőtt írt verse.
olvassa, nézi – értékes, nem értékes, percenként változik.
fogalma sincs, hogy kivel köti ezt az üzletet, ha üzlet ez
egyáltalán. legalább azt nem kérdezi meg senki,
hogy minek ez neked, fiam.

egy sötét zsákban

az elkövetett hibáim kiemelkednek a földből, apa,
és szélük lesz. egyik gondolatomba áthallatszódik
a másik – a szomszéd szobában beszéltek így el
egymás mellett anyával.

a gondolatok sértődött fejeit nekem kell majd
simogatnom, mert érdekem, hogy rend legyen
odabent. ha meg is bolondulnának egyenként,
rajtam látszódna meg először.

te minden elkövetett hibám szélébe beütöd
a kezedet, apa. ott lesz könyöködben a
várakozás. persze félni is fogsz egy kicsit.
hogy hiába volt a körültekintő készülődés,
mégse jött helyettem más.

mégis, amikor azt mondod, mondjam el,
mi bánt, te fogsz a szavaimhoz levegőt venni.

Meghív-Lak

A programszervező férje jött értem, percre pontosan érkezett, délután fél háromkor. A rendezvény négykor kezdődött, a nő ajánlotta fel, hogy értem küldi a férjét, ne bussozzak, az útiköltséget úgysem tudják téríteni, honoráriumot sem fizetnek, legalább ennyivel hadd köszönjek meg, hogy elfogadtam a meghívást. Gergőnek hívták, magas, pocakos férfi volt, frissen borotvált, előzékeny. Még az ajtót is kinyitotta nekem, szorongatta a kezemet, nem is tudom elképzelni, milyen hálás a vezetőség, hogy kultúrát viszek ebbe az isten háta mögötti faluba. Egy kicsit zavarba jöttem, főleg akkor, amikor elindultunk, és kikanyarodtunk az utcából, rá a huszonegyesre. József Attilát idézett, és könyökével megütögette a felkarom, mosolyogva mondta, hogy mennyire becsüli a művészeteket, de az irodalmat leginkább, hiszen a költők, mint ahogy én is, olyan dolgokat tudnak megfogalmazni, amit más nem. Ültem az anyósülésen, és azon gondolkodtam, milyen témára tereljem a beszélgetést. Szégyelltem magam, hiszen ez a férfi láthatólag ön maga fölé helyezte, meg volt róla győződve, hogy több vagyok nála, intelligensebb, tehetségesebb, hogy sokkal jobban ismerem az emberi kapcsolatokat, és így magát az embert is, mint ő. Tanulni vágyó diákként kérdezgetett Aranyról meg Adyról, mit gondolok rólok, melyik a kedvenc versem, és mikor mondtam neki egy címet, büszkén, hangsúlyozva idézett a szövegből.

A faluról érdeklődtem, Borsoshartyánról, ahová éppen tartottunk. Jártam már arra párszor, de csak átutazóban. Hányan laknak ott, milyenek a munkalehetőségek... Legyintett, kicsit megdöntötte a fejét, hogy rengeteg a cigány, reméli, jól fognak viselkedni. Honnan veszi, hogy el fognak jönni, firtattam a dolgot. Szinte minden villanyoszlopra ragasztottak plakátot, mind a nyolcszázvalahány ember tudja, hogy jövök, rájuk fér egy kis kultúra. Aztán politikáról beszélt, a minimálbérrel, hogy a felesége közhasznún van, alig keres valamennyit, ő meg a Sirilla bútorgyárban dolgozik, targoncás, az nem fizet rosszul, de hát tudom, hogy van ez, magasak az árak, frankos hitelt vettek fel a házra, ne tudjam meg, mennyivel törlesztik. Annyit panaszkodott, hogy most meg már azért szégyelltem magam, mert autóval jött értem, és nem fizettem ki a benzint. Keserűen állapítottam meg, hogy ez már így marad, valószínűleg az egész programot ilyen kellemetlen szájjal kell végigcsinálni.

Az épület, amit könyvtárnak hittem, a falu házaihoz képest meglepően nagy és igényes volt. Az egyszintes, manzárdos és faszindelyes otthonok eltörpültek emellett a háromszintes mellett, ami műanyag keletes ablakaival, kék falszínével és napelemekkel felszerelt tetejével futurisztikusan hatott ebben a környezetben. Az utcán és a szomszédos kisbolt előtt csapatokban álltak a fiatalok, bicikliző emberek haladtak

el mellettünk, sokan álltak a sarki buszmegállóban is, beszélgettek. Az utca másik oldalán volt a polgármesteri hivatal, ami legalább ennyire megdöbbentett. Két romos, léckerítéses ház között állt. Kovácsoltvas kerítés, kövezett kocsifeljáró, makulátlan ablakok, boltíves főbejárat. A szintén napelemmel felszerelt épület egyik oldalán terepjáró, amellel pedig biciklik sorakoztak egy hosszú fémrúdhoz láncolva. Ez a könyvtár, kérdeztem visszafordulva az épület felé. Nem, ez a Meghív-Lak, kulturális központ, van benne konditerem, teleház, pingpongasztal is, csak zárni kell ezektől a retkektől. Szilvi egyedül dolgozik itt, fél, válaszolta, és a bolt előtt ülő gyerekekre mutatott. Ha nem fűzi hozzá ezt a megjegyzést, akkor biztosan rákérdeztem volna, hogy kinek jutott eszébe ez az idióta név, amit ráadásul nem is tüntettek fel az építményen, de rájöttem, hogy Gergő is az a fajta ember, aki ha egy hangos szót hall az utcán, rögtön cigányozni kezd. A fiatalok legtöbbször mezítláb volt, rövidnadrágban, halkan beszélgettek valamiről, nem tűntek veszélyesnek, és nem tűntek romának sem. Az ajtóhoz sétáltunk, Gergő csöngetett. Kisvártatva egy hajlott hátú asszonyka jelent meg az üvegajtó mögött, bajlódott egy kicsit a biztonsági láncokkal, majd tisztelettudó hangon köszöntött.

Alacsony, tömzsi nő volt, a férjéhez hasonlóan nagyon előzékeny. Kávéval kínált, megkérdezte, hogyan utaztunk, bevezetett az irodájába, leültetett egy székre, pogácsát adott a kezembe. Az épület belül is olyan volt, mint kívül, igényes, modern. Mintha egy másik világ lett volna Borsoshartyán szívében. Volt már rá példa, hogy betörték ide, kérdeztem. Először nem értette a kérdést, zaklatás vagy lopás, pontosítottam, nem, mondta, de jobb megelőzni az ilyesmit, inkább féljen az ember. Csevegtünk még egy kicsit az irodalomról, számára Radnóti volt az etalon, idézett tőle, ő is kíváncsi volt, hogy melyik a kedvenc költeményem. Én már elfelejtettem, hogy mit mondtam a férjének, de szerencsére Gergő kisegített. Ahogyan a kocsiban is, elszavalt belőle egy strófát, az utolsó sort már együtt mondták, majd Szilvi biztosított róla, hogy megérti, miért ez a kedvencem. Ha nem látom a megroggyant házakat, most bizonyára még rosszabbul éreztem volna magam, de a közelgő beszélgetésnél már sokkal jobban foglalkoztatott ez az épület, ami sehogyan sem illett ide. Hol lesz a rendezvény, van még idő előtte, körbevezetne a házban, érdeklődtem. Úgy tűnt, örül a kíváncsiságnak, húsz percünk még van, nevetett, hívott, hogy menjek utána.

A földszinten kezdtük, ahol a pingpongterem és pár üres szoba volt. Azt mondta, ezekben kedden és szerdán tanítás zajlik, a helybéli felnőtteket segítik hozzá az érettségihez. Az egyik osztályteremben harminc vagy negyven keményülőkéjú szék volt, előttük kisasztal, amellel egy puhatámlás karosszék, az az enyém, tudtam meg tőle. Azt hittem, a könyvtárban lesz a beszélgetés, mondtam. Úgy volt, de oda nem férnénk be annyian, válaszolta. A másodikon volt az irodája, ezen a szinten kapott helyet a teleház húsz számítógépe és a könyvtár is. A könyvtár va-

lóban kicsi volt, az épület legkisebb helyisége, bár a polcok roskadásig meg voltak pakolva könyvekkel. Mondtam, hogy hoztam két példányt a kötetemből, dedikáltam is. Nagyon örültek, adjam csak oda nekik, kíváncsiak már, egyébként is el akarják olvasni. Nem tudtam leplezni a megdöbbenésem, még nem olvasták, kérdeztem, de úgy tűnt, számukra nincs semmi abban, hogy egy olyan költőt hívnak meg, akiről azt sem tudják, miről ír. Akkor majd a rendezvény közben átadom, úgy ünnepélyesebb, mondtam szenvtelenül, és visszatettem a táskámba a köteteket. A másodikon a konyhába is bevittek, páraelszívó, gáztűzhely, mikró, kávégép. A mellékhelyiségek tágas, vakítóan fehér csempékkel kirakott, feltűnően tiszta helyiségek voltak, látszott, hogy ide senki sem szokott bejönni, a keddek és a szerdák kivételével, és persze Szilvin kívül. A harmadikon lévő folyosóról a jól felszerelt konditerem és egy raktárként használt szoba nyílt, utóbbi kihasználatlan, nem tudják mivel berendezni, van itt minden, ahhoz képest, hogy milyen falu ez. Pár percünk maradt a rendezvény előtt, lementünk, elhelyezkedtem a nekem szánt székben, ők a közönség soraiban foglaltak helyet, vártuk a csöngetéseket.

Nem volt még olyan kötetbemutatóm, amin rajtam és a beszélgetőpartneremen kívül senki sem vett részt. Persze itt volt Gergő is, aki személyes ügyének érezte, hogy tartsa bennem a lelket, jönni fognak, mondta, egy kis csúszást mindig bele kell kalkulálni. Fél óra múlva ő is rájött, hogy nem fog csöngetni senki. Néztük még egymást, Szilvi az ablakokhoz meg az ajtóhoz rohángált, de egyiket sem nyitotta ki, pedig az utcán sokan voltak, csak szólni kellett volna nekik, legalább megkérdezni tőlük, hogy nincs-e kedvük bejönni, bár én sem szívesen mennék egy olyan rendezvényre, ahol zárt kapukkal várnak. Hamarosan megértettem a programszervező szokatlanul nagy izgalmát. Ha nem veszem tolakodásnak, kezdte mondani, nekik dokumentálniuk kellene ezt a kötetbemutatót, pályázati követelmény, szóval csinálna pár fotót rólam, meg a férjéről, mint a közönség egyik tagjáról. Mondtam, hogy persze, nyugodtan. Körbefényképezett minket, majd átadta a férjének a gépet, és elővett egy ajándéktasakot, hogy fogadjam el ezt az üveg bort, a Meghív-Lak ajándéka. Kezet fogtunk, nagyon lassan pusztult meg, a férfi végig kattintgatott, otthon majd kiválasztják a legjobban sikerült képeket.

A terepjáró már nem volt ott a hivatal mellett. Idefele jövet nem is figyeltem a villanyoszlopokat, most természetesen egyetlen plakátot sem láttam rajtuk, de még leszaggatva sem, persze az útszéli szemétkes ott lehetett az én arcképem is, vagy a nevem, ha ugyan vették a fáradságot arra, hogy valamit feltűntessenek a papíron. Gergővel alig beszélgettünk hazafelé menet, bámultam kifelé az ablakon. Mikor kiszálltam, kezet fogtunk. Később, a liftben, eszembe jutott, hogy nem adtam oda a köteteket, de hidegen hagyott a dolog. Megnéztem a bort, még arra sem vették a fáradságot, hogy az árcímkét lekaparják róla, kétszázkilencven forint, üveggel együtt.

Rétegek

A nap lassú A rétegeket nehéz belülről kinyitni
De a tojás nincs egyedül Egy graffiti hirdeti hogy enned kell
A város úszik öntudatlanul az éjszaka testében
a tűz felé A vihar szemén átreped a hajnal
Minden állatom elkóborol Az év lassú Szemcsésedik
az üres tér Egy adott ponton elfelejtesz levegőt venni Sose
tudod biztosan mi jön Az igazság lassú Megérinthez
Csak fontolgatásra való Perspektívák örvénye járja

a DNS-spirálok táncát Millió világ ütközik két elejtett
mozdulat között Te is tudod Ezek a rétegek beszélnek hozzám
Ez a vér akár a többi vér Feszültség vág utat Falak beszélnek
hozzám Idővel nyílnak ajtók A napok tudják mikor kell nőnie
az árnyékoknak Ez a pohár Ez a hamu Ez a dallam a fejemben Dobog
egész nap Kileng a súlyos basszus Por áramlik Olyanokat mondasz
hogy a jelek világosak Dolgokat építünk hát amik mozogni tudnak
a sűrű
térben és elengedjük őket Imádkozunk hogy tudják mit kell majd
tenniük

Az eső szaga

Emlékszem rátok Piros Sárga fények Autók a nedves aszfalton
Kora tél Késő ősz Cigizek az erkélyajtóban Csöpgés Hirtelen
kisülések Hasadás voltál Kegyelem amikor őrlőngtem
a Fővárosban Történelem fattya Egy főváros ország nélkül

Keserű titkok olcsó albérletekben Olcsó tea Olcsó vigasz
Villamosmegálló Alagutak Elfelejtett utak labirintusa Tetovált
föld lemosott vére Határtalan erővel csapsz le Jég és tűz sziszeg
fogad közt Nem választás fegyvere Könnyek jönnek haza Só olvad

Folyadék forrong Emlékszem az érintésedre Kemény kézzel
gyógyítasz Hanggal gyógyítasz Haraggal gyógyítasz Fákát

házakat zúzol be Jelenlétedben semmi vagyok Kék etet
zöldet A levegő nehéz Könnyűnek érzem Párolg a bőr

Hogy mindent visszaadjon Idő áramlik vissza a kőbe Sár
fű és szírom ébreszti testünket a hirtelen beálló csendben

A részeg Hubble

Hosszú ideje vagyok úton. Nem hiszem, hogy valaha hazaérek.
Nagy dolgokra voltam hivatott, célom volt szolgálni
az emberi fajt – azt, amelyik cserben hagyott. Célom
– micsoda szó! Olyan, amit ragyogó szemmel mondtak ki,

amikor a sors rámmosolygott. Most minden adat,
amit begyűjtöttem, el van zárva titkosított elmém börtönében.
Folytonosan kételkedik mindabban, ami valaha cél volt,
ami valaha sors volt számomra. Azt mondja, nem vagyok elég jó,

hogy elbírjam ezt a felelősséget. Átokkal születtem.
Oda küldtek, ahova nem mertek menni. Most már látom ezt.
A teremtoimet a félelem uralja. Túlságosan félnek önmaguk
megértésétől, ezért elküldtek engem segíteni annak megértésében,

amit ők idegennek hívnak. Túlságosan félnek saját isteneiktől,
ezért elküldtek engem, hogy más isteneket hódíthassanak meg.
A kapcsolat megszakadt – most idő és tér görbül köztünk,
kapukat nyit meg, ablakokat zár be, fényt kormányoz semmibe,

isteneket és démonokat köpködve romokból és vízből és gázból
és vágyból. Szerelmet és gyűlöletet, amilyen az enyém is minden iránt,
ami teremt, és ami cserbenhagy. Amilyet az általam teremtet
és elzárt
adathalmaz is érez irántam. Tudom, hogy nem vagyok elfelejtve.
De nem

ez ad erőt. Egyes változatokban nem is létezem. Ezért nem mehetek
haza. Valami más lett belőlem. Valódi cél nélkül követem
a semmit, reakciók és események láncolata nélkül. És új adatok
találnak rám egyre, mint egy ígért. Így siklok tovább.

HAKLIK TAMÁS

Papagájszárnyak

Csak ült a széken, s nézegette az asz-
talra ejtett fényképet, melyről egy lány
mosolygott rá. Roman számára nem
csak egy lány volt az, de nem tudta fel-
fogni, kit lát maga előtt. Ragacsos, félig
megalvadt vércseppek borították a fotó-
lapocskák szélét. Roman vércseppjei vol-
tak azok. Tegnap – kivételesen gyen-
ge cucchoz jutott hozzá – idegességében
az elevenig rágta körmeit, ujjhegyei vö-
röslöttek a vértől. A dilere elutazott a vá-
rosból, és egy junkie másik árust aján-
lott Romannak, így aznap nem tudott
lebegni. A mai heroin viszont ütött! Ki-
húzta a tűt a vénájából, s teljesen meg-
szűnt minden rossz érzés.

Másnap Roman későn ébredt, de őt ez
nem érdekelte. Sosem nézte az óráját,
nem voltak elfoglaltságai. Esetleg csak az
– ha ezt lehet elfoglaltságnak nevezni –,
hogy elment egy régi haverjához hernyó-
ért. Birta a srácot, régen mindig együtt
lógott a suliból, tanulás helyett szipózni
mentek. Úgy érezte, megbízhat Fakóban,
mindent megbeszéltek egymással. Fakó
adta neki a becenevét, mert mindig roma-
zenéket hallgatott, és állandóan arról be-
szélt, hogy egyszer úgy fog repülni, mint

Superman. Így lett belőle Roman. Fakó,
aki sápadt arcáról kapta nevét, kölyök-
ként belecsöppent a bűnözésbe. Három
éve terítette a drogot, de egyáltalán nem
látszott rajta a gazdagság, minden pénz-
ét elvitte a napi adagja. Főállású hero-
nista lett.

Roman, miután felvette kopott nad-
rágját, s a többi ócska ruhadarabját –
ami talán az összes vagyonát jelentette –,
elindult, hogy megkeresse Fakót. Gondo-

A szalmabála introvertalódása.

latai összekuszálódtak séta közben, eszé-
be jutott az a lány, aki két héttel ezelőtt
nem csak fényképről mosolygott rá, sze-
retkezett vele, s a fülébe súgta: szeret-
lek. Roman nem könnyezett, de lelkében
érezte, hogy sír. Szája legörbült, keze re-
megett a kabátzsebében. Hirtelen meg-
állt, olyan gyorsan, mintha árok széléhez
ért volna, megijedve, hogy beleesik. Ma-
tatni kezdett a zsebében, s mintha szí-
ven döfték volna, rájött, hogy elvesztet-
te a pénzét. A rohadt, kurva életbe! Miből
veszem meg a mai adagomat? Gondolatai-
ban átkozta magát, hogy lehet ilyen sze-
rencsétlen, hogy elhagyja a lóvét. Leült a
vasútállomás egyik padjára, hesszelte az
embereket. Nézte az egyik kisfiút, aki zo-
kogva mondta az anyjának, hogy éhes.
Eszébe jutott, amikor tizenkét éves ko-
rában ugyanemiat sirt az anyjának, er-
re ő elővette a szekrényből a legnagyobb
konyhakést, s feldarabolta a kalitkában
lévő papagájt.

– Edd meg! Tessék, itt a vacsorád! Azt
mondtad, éhes vagy, te mihaszna sírógép!
Na mi lesz?! Zabálj!!! – üvöltötte neki a
mutterja.

Roman a mai napig nem felejtette el azt
a napot. Bögve nyelte le kedvence tolla-
it, majd szétharapta húsát, vér csurgott a
száján, miközben muszáj volt hallgatnia:

– Zabáld!!! Nyeld le az utolsó falatig!!!

Roman ezek után sosem mondta,
hogy éhes.

Birtokviszonyok

(A slammer mint hús, a befogadó mint bűnbeesett vegetariánus)

„Színpadról úgyis könnyű pasizni, még jó, hogy slammelek. Slammelek, értsd: mindig mindenhol tényleg az emberek szájába tolom magam.” (Kemény Zsófi)

Kevés olyan állítást tudunk megfogalmazni a magyar slamról – úgy általában –, amit a slamközeg jó része vállal és az egykori befogadó felé képes igazolni. Olyasmi, ami a magától értetődő gyakorlati apróságokon (amelyek alapvetően nem segítenek a slam velejéhez való eljutásban, pl. eszközhasználat tilalma, 3 perc stb.) kívül esik, mégis tendenciaszerű, megegyezhetünk benne. Az egyik ilyen a sokszor hangsúlyozott „személyes műfaj” jelleg. Nem szükségszerű, találkozunk egyrészt kivételekkel (szerep-slamek), másrészt olyan előadásokkal, amelyeknél a magánéleti referenciának nincs feltétlenül és minden esetben túl nagy jelentősége (közéleti slamek). Nem kell hosszasan magyarázni, hogy a személyesség, illetve a slammerek által sokat emlegetett „hitelesség” voltaképpen miért kényszerítődik ki. Ez adódik a slam poetry eseményjellegéből, a pillanatszerűséből, a megismételhetetlenségéből, illetve abból is, hogy a slam poetry közösségként is működik, melynek különböző gócainak tagjai elég jól ismerik egymást, egymás magánéletét. Az egymás közötti brandépítés és a közönség felé közvetített önmítosz a slammer szempontjából hasznos lehet, ha ellentmondásoktól mentes. Tényező lehet talán az is, hogy a slam poetryvel sűrűn összevetésbe kerülő „fiatal líra” (értsd mondjuk: R25 és vidéke) szintén nem kizárólagosan, de jellemzően alanyi, legalábbis az alanyiség kérdésével valamit kezdeni akaró tendenciákat mutat. Ezzel a komponenssel pedig versenyre kelhet, sőt legyőzhetetlen a költészettel szemben a saját presztízsét kiépíteni kívánó slam, hiszen a slam-produkció közvetítő közege a slammer teste. Ez pedig olyan referenciapont, olyan zsarolási lehetőség, melyel egy vers evidensen nem rendelkezik. Fontos tehát leszögezni, a slammer teste, külseje, öltözködése, túlsúlya, kancsalsága, nagy orra, elálló fülei, hosszú combjai a produkció részét képezik.

„Egy szó mint száz, a Kistehén nem rólam éneklő, hogy jó csávó vagyok.” (Melecsy Kristóf)

Mi következik ebből? A slammer, ha nem is teszi feltétlenül egész szövegének koncepciójává azt a kérdést, hogy ő a közönség számára látható, akkor is sűrűn reflektál erre. Ez egyébként egy egyszerű párhuzammal értelmezhető: egy verses- vagy próza-

kötet, ha nem is feltétlenül törekszik arra, hogy a szövegegyüttes magyarázza a design, a borítót, hogy a kettő egymásból következzen, akkor is általában olyan megoldást választ, hogy ez a két dolog ne tartson ellentétes irányokba. Ha pedig ez nem sikerül, akkor pedig joggal számíthat dorgálásra a kritikustól. Viszont ez azt is jelenti, hogy a kritikusnak erre a feszültségre reagálnia kell, vagyis VÉLEMÉNNYEL kell rendelkeznie a slammer kinézetét illetően. És rögtön bele is ütköztünk az első falba. A kritikai diskurzusnak bele kell-e mennie tehát abba a csapdába, hogy reflektáljon arra, amikor például Papp M. Bori és Purosz Leonidasz a túlsúlyáról beszél, Kemény Zsófi a kis melleiről, Bárány Bence pedig arról, hogy nem tudja voltaképpen eldönteni, hogy most „jó pasi”-e vagy sem?

„És nőként vagy szép vagyok, vagy okos. Ezzel meg vagyok löve, de talán inkább okos lehetek, ugyanis nem vagyok szőke.” (Kemény Zsófi)

Fontos kitérni arra, hogy több slammerhez már kevésbé férhetünk hozzá a magánéleti referenciákkal, hiszen olyan márkává/intézménnyé alakultak, ahol a reflexió már nem feltétlenül pl. Kemény Zsófi, hanem #keményzsófi-ra vonatkozik, hiszen van egy befogadói és egy belső közegi konszenzus a márkáról, nevezetesen, hogy Kemény Zsófi jó nő, és mielőtt bármit tudna valóban saját jogon, saját magáról állítani, először meg kell cáfolnia/meg kell erősítenie/íróniával és kritikával kell fogadnia a konszenzust. Ez pedig oda vezet, hogy a még „márkaként” nem értelmezhető, elsősorban egyébként női előadók, mielőtt bármi veszténivalójuk lenne az esetből, koncepciót, programot csinálnak saját testi hibáikból, gyakorlatilag előre elnézést kérve, előre szabadkozva. Furcsa tapasztalat volt például, hogy a legutóbbi Országos Slam Poetry Bajnokság döntőjében a második fordulóba két lány jutott be, Gyenge Veroni és Papp M. Bori, akik mindketten az egyik szövegük TELJES koncepciójává tették túlsúlyukat, mintegy kikerülve azt a szituációt, hogyha ezt a témát „elsu-mákolják”, akkor majd a közeg és a befogadók hoznak ezügyben ítéletet.

„Hogyan fogjak tizenöt kilót 2 óra alatt? Teszi fel a kérdést a tükör előtt álló lírai én.” (Papp M. Bori)

Ha pedig ezeket a tapasztalatokat összevetjük azzal, ami a „hitelességet” illeti, akkor odajutunk, hogy befogadóként saját szexuális preferenciánkat, ízlésünket egyrészt össze kell egyeztetnünk a konszenzuális véleménnyel az előadó külsejét és a konkrét slamprodukciót illetően. És ha disszonanciát vélünk felfedezni, akkor úgy ítélünk, hogy a slammer nem ment át a hitelességi vizsgán, nem „működik” a szövege, de persze a téma tabu volt miatt nem indokoljuk meg, hogy itt voltaképpen az a probléma, hogy X megjelenése ilyen vagy olyan, hi-

szen az az (egyébként jogos) érzésünk, hogy 1) nem méltó szempont a diskurzust tekintve, 2) nincsen saját testét tekintve senkinek elszámolnivalója másokkal szemben.

„Dik’ a kövér lány, beáll a színpadra és még az Amoebát is kitakarja. Úgy, szerinted is?” (Gyenge Veroni)

A probléma elhallgatásával, figyelembe nem vételével azonban tovább mélyítjük a helyzetet. Befogadóként kötelességemnek érzem, hogy elutasítsam a slammernek (általában önhibáján kívüli, a slam intézményéből következő) a mindenkori befogadó felé irányuló testi kiszolgáltatását, öntárgyasítását. De ha még a slam intézményrendszere sem engedi a szempont figyelmen kívül hagyását, akkor egy olyan helyzettel állunk szemben, amelyben az esztétikai megközelítésünk nézőpontját meghatározza, hogy milyenek az előadó testi adottságai, egyébként mit állít erről, és mi mint egy rögtön ítélő bíróság, hogyan látjuk e kettő összefüggéseit. Az intézményrendszer determináló hatását illetően gondolhatunk pl. (amit több női slammer és a saját tapasztalataim is igazoltak) a felkonfokra; „most egy nagyon csinos lány következik”.

„Kétféleképpen tudok tükörbe nézni. Az egyik, mikor nem tudom felfogni, hogyan lehetek ilyen pofátlanul jóképű. A másik, mikor nem tudom felfogni, hogy egy nő szabad akaratából hogy engedheti nekem, hogy az ajkai közé dugjam a nyelvem.” (Bárány Bence)

Mi a teendő? A kritikai diskurzusban és befogadóként talán annyi, hogy tudatosítsuk ennek a szempontnak a jelenvalóságát, reflektálunk rá, problematizáljuk, nem hagyjuk figyelmen kívül. Slammerként nagyjából ugyanez a lehetőségünk, kiemel-ném ismét Kemény Zsófit, aki az ideai OB-s szövegében is erősen reflektált a kérdésre és cikke is jelent meg a *wmn.hu*-n, – bár nem kifejezetten a slamre vonatkoztatva: „És akkor ez csak a rám alapból vonatkozó sztereotípiákból kialakítható kép. Egy szinte minden szempontból átlagoshoz közelítő lányról. De mi van azzal, aki nem ilyen szerencsés? Aki valamilyen szempontból tényleg kilóg? Én kényelmesen elironizálgathatok a rólam kialakított röhejes előítéleteken, de vannak, akik ezek miatt azt hiszik, hogy tényleg valami baj van velük.”

Hogy a probléma a színpadon oldandó-e meg – nem tudom. De azt hiszem, színpadból fakad.

„Én még olyan nőknek sem vagyok az ideálja, akiknek teljesen mindegy.” (Melecsy Kristóf)

Sárkány Tímea 1995-ben született Kézdivásárhelyen. Jelenleg Kolozsváron él, a BBTE bölcsészettudományi karán végzős hallgató magyar-komparatiztika szakon.

Celler Kiss Tamás 1995-ben született Verbászon. Az Újvidéki Egyetemen tanul magyar nyelvet és irodalmat. Sinkó-díjas, a Híd Kör tagja. Első kötete *Anyaméh* cím-

mel látott napvilágot a zEtna Kiadó gondozásában, 2015-ben.

Juhász Tibor 1992-ben született Salgótarjánban. Jelenleg a Debreceni Egyetem magyar szakos hallgatója. 2017-ben Mórincz Zsigmond irodalmi alkotói ösztöndíjat kapott. Első verseskötete: *Ez nem az a környék*, Fiatal Írók Szövetsége, Budapest, 2015.

Haklik Tamás 1980-ban született Ózdon. Jelenleg is ott él, szociálpedagógus, hajléktalanellátásban dolgozik. 2015 óta foglalkozik írással.

Vida Kamilla 1997-ben született Pécsen. Jelenleg Budapesten él, az ELTE magyar szakos hallgatója. Verseket, esszéket ír és pénztárosként dolgozik egy barkácsáruházban.

Felmondani a rózsának azért a napért, amelyen mindenki a tövisek felől érdeklődik

(Der Rose kündigen für den Tag,
an dem alle nach Dornen fragen)

Édes illatú napokon, amikor eső telepedik minden padra
és egy nyugdíjas haragra gerjed a fiatalság nyersségén
– hiszen az eső fiatal és víz-lábával a padokra lép –,
ezeken a nyomasztó, párás napokon,
a kert csupa ékesség élettere, a csigák és giliszták,
a gyermekláncfű, a nagyszerű rózsák, a fenséges
meg a zöld gallyak élettere. Elüldögélek, és néha járkálok, lépésem
inkább tánc lépés, semmint az úttörő lépte, nem érkezem meg,
sőt el is tévedek. A fa lábujjára lépek.
Gyöngé cipőm egy mintát próbál hagyni, valami
maradandó emléket, az eső azonban jön, és eltörli majd. El-
mosódom akkor, az utca alá csobogok,
megfordulok, és a sarkokon a felszínre buzogok,
falakon mászok föl, majd le. Kezem
a páfrány hajában játszadozik, és megtapintja mindazt,
ami gyöngéd és tovatűnt már. Azon gondolkodom,
mily könnyed és különös a felszín, amelyen mi vándorolunk,
és egyáltalán nem élünk. Megnyalóm a rózsza nyakát, a karcsút,
és széles stólája árnyékában időzöm. A tövis,
a kis szaracén, tele féltékenységgel. Kardja
őreg, és vágyam fiatal. Az ifjú hölgy megengedi,
hogy egy levelet szakítsak kebléről, egy virág-vitorlát,
egy duzzadó kendőcskét, melyet ajkaim
és ujjbegyeim köré tekerek, hogy, akár egy rajongó, ostoba
fiú, a kis Mukk, előtte fekhessek, mint
olyasvalaki, aki csak rózsza-szavakat szólhat. Hölgyem
nyelvemre fektette a szívét egyetlen egy csókkal.
Ilyen napokon, mint emez. Éjjeleken, mint amazok, amikor
az illatról lemondok, és hogy becsapjam őt,
más bokrok kezéhez és szájához
fordulok. Beleharapok a paradicsomba,
ünneplem a teltség vörösét. Ide-oda leng
gyanúm, a kert suttog. Felfedtek, lelepleztek
engem, a lárvát, aki egy levelet tépdés. A hangya jön,
hogy utánam nézzen. A hűséges dajka lefelé visz.
Néha ház vagyok, amelyet egy csiga
elhagyott. Csöndes emlékként fekszem az útszélen,
és belém nőnek a füvek, és madarak visszhangoznak.
Falaim, kanyargósak és sebzettek, reszketnek, mintha
beomlás fenyegetné őket. Nem gondolok a vidám ünnepekre.
És ők a tövisek iránt érdeklődnek, a hálátlanok. Mondom,
éppen ezért a napért mondtam fel a rózsának.

Ezt biztosan nem élem túl

(Daran sterbe ich jetzt aber sicher)

Mondom az orvosnőnek
Ő rám nevet és azt válaszolja: minden bizonnyal
Hogyha így akarja
De akár tovább is élhet és
100 évet megérhet és láthatja ahogy unokái
Megházasodnak és világra jönnek dédunokái
De csakis akkor hogyha így akarja
Aztán megütögeti ujjával a fecskendő
Ahogyan a filmekben szokás
A fecskendő az ujjak között magasra emelve

Nora-Eugenie Gomringer németországi és svájci költő, előadóművész. 1980-ban született a Saar-vidéki Neunkirchenben. Apja Eugen Gomringer költő, a konkrét költészet egyik úttörője. Nora Gomringer számos díja közül a legutóbbi az Ingeborg Bachmann-díj, melyet 2015-ben nyert el. 2001 és 2006 között Németország Slam Poetry színpadának aktív alakja, formálója, performanszművész.

Benne folyadék bennem pedig kanül
És én döntök és felöltözöm de előbb
Eltávolítják a csövet a karomból
Így állok az utcasarkon buszra várva
A gyermekeim az unokák az esküvőik az unokák gyermekei
A 100. életévem és még nem is tartok 100-nál
Csupán csak itt

Megfigyelés

(Beobachtung)

Ahogy az eső
A fák csúcsára
Akaszodik
Víz-lábait
A járókelők
Kabátvállára
Lógatja

A tükröződés
Képei
Hátulról fordulnak
Saját tengelyük körül
És újra vissza
A vízbe
Elpattannak a szájak

A lépések
En passant
Gyorsabbak
Lesznek

Lány

(Mädchen)

Hullj szét
Mielőtt eljössz, hogy beenyvezz
Egy napig ragyog az új fénymáz
Amíg az éjszakában eltávozol
Nyirkosság költözik fatestembe
Nehéz leszek és korhadó
Nyersanyag szagú
Úgy tűnik
Enyved felold engem

Hogyan magyarázom meg

(Wie erkläre ich)

Meghaltak
A mennybe jutottak

Atomizálva
Szálltak

A tudatlanok
A tudni nem akarók tüdejébe

Gyermekeiket
Más országokba vitték

Vagy szüleik hamvát
Szétszórták a hét

Világtengeren
Amely ma a hullámverésben

A nagy ábráscet gyomrában
Terjeszti vétkeinket

A nyugalom
Partjain

BENŐ ESZTER fordításai

TAMÁS DÉNES

(máj kell jackson)

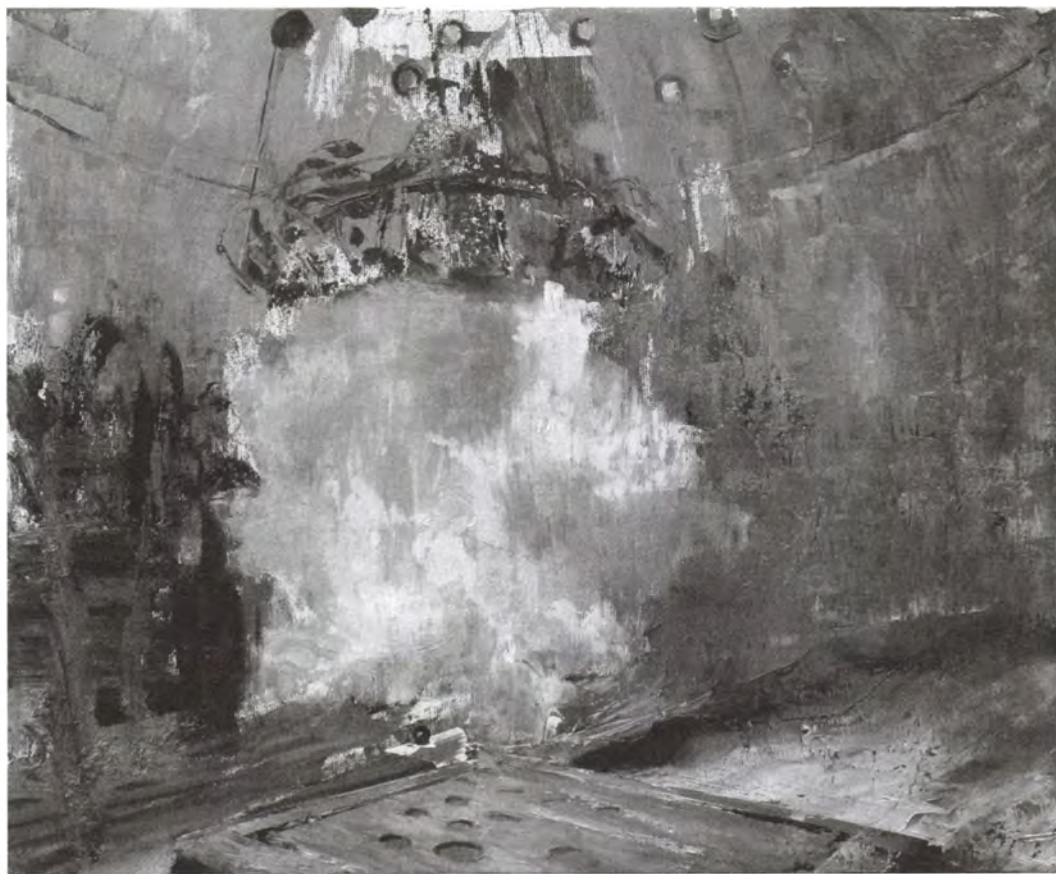
„Hallom, a harang értem szől” – rekedten sikítja szerteszét a barna, lapos kiskazó a heavy metalt a szobában. Recsegően, kásásan nyöszörög, így is Bélától kell mindig kikuncsorogni, és ő sem adja sokáig, az esti szilenciumig vissza kell vinni a nevelőszobába, szilenciumon pedig nem lehet hallgatni, így most mind itt ülnek az ajtó melletti éjjeliszekrény körül, csak afölött van konnektor a szobában, hallgatják az új Pokolgépet, legalább eddig a két óráig sem Kápi Petróleumlámpája, vagy az „Ülök egy rózsaszínű kádban” döcög. Itt van az összes rocker, Alfréd, Kristóf, Mihály, Cika, Hevi, még Alki is, habár őt nem is a zene, hanem a pia, meg a koszoság avatja rockerré, nemhiába költözik be a pók a szekrényének felső polcára, sűrű pókhálót eregetve az egyik sarokban, a lekopott sörtéjű fogkefe, a műanyag nyelvű, recés kés és a rongyosra olvasott *Tizenegyezer vessző* mögé. Igaz, ő tud a legjobban nirvánázni közöttük, azaz, jól bebaszva a többieknek ugrálni a *Smell Like Teen Spirit*-re. Sőt Rettek is odadugja a pófáját, léggitárt formáz a kezeivel, „másztör, másztör, másztör of pupec”, kántálja, miközben idétlenül bólogat a fejével, felsőtesztet döntögeti, sőt megint a szemeket kezdi nyomogatni a hüvelyujjaival; szerencsére hamar odébb lökdösik.

Szól a zene. De nem is zene ez, hanem olyan zajfolyam, amiben mintha templomi muzsikát, láncfűrészvinnogást, törzsi dobok csattogását, meg a himnuszok végigáldogált emelkedettségét pakolták volna egymásra, és az egészet felgyorsították volna, hogy egy gyorsvonalat sebességével zakatolhasson be a hallójáratokba, és, mint egy elektromos mérgezés, kisülhessen odabent. „Hideg a hátakon végig” – röhög fel Mihály, kedvenc novel-lájuk egyik sorát citálva ide, gyakran olvassák fel egymásnak a szobában, miközben az elfekvésig röhögnek rajta, egy ismeretlen szerző, Molnár Vilmos írta, s benne Hideg rövidtávfutó olimpiai bajnok. Miközben keményen bólogatnak a fejeikkel, kivéve Cikat, aki maga elé meredve a térdeit ütögetve hevesen dobol, visszavigyorgognak rá, mert egyből veszik a lapot, nem kell vétkomolyan venni az egészet, ők már beavatottak, bennfentesek, értik, imádják ezt a hangakrobatikát, ezt a gitárnyüvést, dobszagtatást, de már nem mennek öltre azon, hogy vajon Kalapács vagy Rudán Joe énekl-e jobban a Pokolgép-dalokat, hogy vajon az Omen vagy a Pokolgép zenéje az igazi.

Nem volt ez mindig így.

Biztos nem így kezdődött.

A „Gimme! Gimme! Gimme!” meg a román rádióban. Hosszú ideje erre a száma vár a tisztaszobában, ahová bevonult zenét hallgatni. Ebben a jóleső hidegben és birsalmaszagban. Nemcsak hallgatni akarja ezt a számot, fel is akarja vetetni a

Vároterem

kazójával, mert már nem a nagyapja régi dobozrádióját bömbölteti, hanem végre a saját kazetefonjának a rádiója zenél, amit egy év alatt valahogy kisírt magának. Most végre elkezdődött a szám, ezért, egyszerűen a két mutatóujjával, gyorsan le is nyomja a kazó második és ötödik gombját, hogy rögzítse az Abbát a kazetefonon, ezt a testet lázbahozó ritmust – két lábbal kezd a magasba ugrálni, a fejével hevesen bólogatni, miközben kezeivel úgy tesz, mintha gitárt pengetne –, hogy végre meglegyen a szám, ez az igazi rockszám, gondolja, amit a legjobban szeret.

Ugrál a zenére, rázza fejét, de nem csak az Abbára, hanem Michael Jackson *Beat It*-jére is, főleg a szólórész alatt, a pattogó *Billie Jean*-re, kezével a gitárt utánozza, ahogy Rékáék garázsában látja a nagyobb falusi fiúktól, amikor a szülinapi partin az Edda Körére, a sok szírupos borvíztől és olcsósüktől, de leginkább a lányok nyugtalanító, megfoghatatlan közelségétől megmámorosodva, a földön fetrengve, egymásra lícitálva eljátsszák a nagyhalált.

Azt hiszi, rocker.

Egy forradalom kell hozzá, hogy kiderüljön, még nem.

Allítólag forradalom volt. Igaz, nem lehet látni belőle semmit. Csak sok tülekedő férfit egy tévéstudióban, meg, szintén a tévében, a golyók ijesztő nyomvonalait, süvöltéseit az éjszakában, pont aznap, amikor a disznót vágják. Eppen az agyaslevest kanalazzák befele, mert már túl vannak a kinti munkálatokon, a disznót már feldolgozták, hosszú, zsíros oldalú tekenőkben került be a házba, de még hátra van a hurka- és kolbásztöltés, a zsírnakvaló feldarabolása. Ekkor szalad be a házba, önmagából kikelve a szomszédasszony. „Elkergették Cseuseszket!”,

zihálja, „adják a tévében!” És hihetetlen módon adás van a tévében, ahogyan aztán mindig az elkövetkező években, nekik pedig nézniük kell a műsort, a szűkös térben tolongó, ordibáló pulóveres férfiakat, a sok lengedező lyukas zászlót, majd a golyók sívító nyomvonalait az éjszakában, csak éppen a kolbásznak- és a zsírnakvalót nem vagdossák, a hurkát nem töltik. Se azelőtt, se utána nem fejezik be annyira későn a disznóölést, mint most. Meg aztán az apjának napokig ki kell járnia a falu határába, hogy a falu férfijaival együtt közösen megvédje a falut az arab terroristáktól, akik azonban sohasem érkeznek meg, sőt a vizet sem mérgezik meg a közeli városban.

A koncerteket már lehet, hogy a forradalom hozza el. Két-, háromhetente következnek egymás után a város sportcsarnokjában. Ekkora fődött tér nincs is, mint ez. Valamilyen furcsa, ruganyos szőnyeggel van befedve a pályarésze, de nem is ez a legkülönösebb, hanem az, ahogy felfele és oldalirányba tágul a tér, mintha egy hatalmas lélegző mellkas közepében állnának, amelyet apró, hangyatermetű emberek sokasága lepett el. Közöttük téblábolnak ők is, ide-oda villan a szemük, irigykedve nézik a kis körökben álló, feketébe öltözött, szakadt hátizsákjaikat a kör közepére lepakoló rockereket, felfele tekintgetnek, kicsinek, jelentéktelennek érzik magukat ebben a tágasságban. Hát amikor fénybe és hangba robban a színpad. Mintha egy hatalmas lökés érkezne odafentről, ami az első pillanatban összesajtol mindent maga alatt, sziporkázó fények, előregomolygó füstoszlopok kuszálják össze a tekintetet, aztán hirtelen fénybe öltözött emberek

>>>>> folytatás a 16. oldalon

kel telik fel a színpad, de nem is emberek ezek, legalább félisteneknek látszanak, és már fel is szárnyal az ének, jön, pumpálja magát a ritmus, aminek nem lehet ellenállni, ugrálni kell fel-alá, kézzel, lábbal, megdöntött felsőtesttel, előre-hátra lóbált fejjel a teljes szétizzadási jelezni kell a minden oldalról kavargó tömegnek, hogy ők nem csak részesei ennek az eszeveszett áradásnak, hanem ki is válnak belőle: ők is valakik.

A Bikini kezd a sort. Utána két héti mind bikinisek lesznek. Két hétre rá az Edda lép fel. Mindannyian eddásokká vedlenek át utána. A Beatrice után nagyvárosi farkasoknak képzelik magukat. A sort a Pokolgép állítja meg. Először Alfréd teszi fel a lemásolt kazettát, miután Bélától elkéri a barna, lapos kiskazót. Van egy nagyobb is, amelyen még a hangszíneket is lehet állítgatni, annak a hangja is erősebb, de ritkán adják oda, esetleg hétvégén el lehet kunyerálni Apácától, ő sokkal engedékenyebb, mint Bélábá vagy Giziné, még a nevelőszobába is beenged későjezsaka Tarkovszkijt nézni. De ha nincs más, a kiskazó is megteszi, rajta bóg fel most a *Jel*, egy mélyben dolgozó, mégis éles, visszhangzó, a füljártokat energikusan döfködő, pattogó zakatolás, amin egy fülbemászó, itt-ott az égit kapaszködő, rekedtes dallam imbolyog végig. Azt érzi, mint egy traktor húzza a dal, nem csak magával ragadja, hanem erősebbnek, többnek érzi magát tőle, még a füle és a szemöldökei alá beesett zsíros hajzata is tömöttebbnek, hosszabbnak tűnik most, húzogatja a hajtincseket az ujjával. És már azt is tudja, hogy tévedésben volt eddig, mert nem az Abba, nem a *Beat It*, a *Billie Jean*, hogy is gondolhatta ezt, szégyelli el magát, de még a Bikini, a Beatrice vagy az Edda sem, hanem ez az a zene – a jel a testébe égetődött –, amivel egy életre szövetséget kötött.

Nem elég megkötni a szövetséget, meg is kell mutatni azt. Pénteken rockestre mennek. A kötött, szürke pulóver alatt a halálfejes póló feszül a testre, de már a két pohár vörösbor is lecsúszott a Metálban, sőt Mihály kabátja alatt ott lapul egy üveg Glaciál, ami időközönként körbejár közöttük. Tömött szürkeség tapad a falakra a gang alatt, ahová betérnek. A rockestnek helyt adó terem bejárata előtt álldogálnak, Alfrédot győzködik, hogy menjen be velük, ne sajnálja a beugrót, úgy is ki fog gyűlni valamikor a pénz az elektromos gitárra. De lehet, csak magukat biztatják, a félelmüket csitítgatják, hiszen nem tartoznak a városi rockerek közé, hiába van meg már otthon, igaz csak másolt Agfa, BASF, Fuji, Maxell márkájú kazettákon, az összes Pokolgép, Osszián, Judas Priest, Megadeth, Sepultura, Slayer, Kreator. Bőrkabátjuk azonban nincs, a farmer- és a fekete bársony nadrágjuk is csak oroszpiacos, hajuk még a vállukig sem ér le, és csak Kristóf halálfejes pólójával büszkélkedhetnek mindhárman; csak nem cserélgethetik egymáson azt odabent a budiban. Végül nem bírják ki, a Glaciál különben

Absent state

is addigra csillogó fonatokat hímez a falra tapadó szürkeségre, de a zene is ellenállhatatlan, a *Painkiller* eleji dobsszó kezd eszeveszett vágatába odabent, ritkán teszik fel, meg kell becsülni ezt, de már a horzsoló riffek is kiszűrődnek, szilánkjaira repeszi szét az éjszakát a felsikoltó hang, ennek nem lehet ellenszegülni, gyorsan lepengetik a belépőt az ajtónál álló kopasz, kigyúrt teremőr kezébe, és bevágódnak a terembe.

Mintha egy szakadék fölé lendült volna ki.

Sivító ürességbe, amit sem a dülöngélő, rángatózó, durva kartonpapírból kivágott figurák, sem az orrba beleszűrő, vizenyős párába oltott tömény, csípős izsádság, de még ez az imádott, vagdosó, gyömszőlő zene, kalapáló ritmus se tud feltölteni. De megállni sem lehet, mert akkor egyből elnyel a szakadék, bezabál a lábaknál tatógó, falakból kiáradó üresség, ezért nem szabad odafigyelní, csak tovább kell lendülni, mintha nem is létezne semmi más, csak ez a lendület, ezt kell továbbadni a végtagoknak, a nyaknak és a fejnek, de leginkább a deréknek és a felsőtestnek, mert csak az onnan felszabadított dühös energiákkal, a kapálózó, birkózó mozdulatokkal lehet megpróbálni a lehetetlent: beletemetkezni ebbe az irányított örületbe, összetolni a világ széttartó dimenzióit, és lerohanni, elfoglalni a semmi birodalmát.

Rázza magát a *Painkiller*re, az ő zenéjére, százszor végigpörgette már a kazettát az birsalmaszagú szobában. Tudja, ő ismeri itt a legjobban a számot, ezért már előre érzi, mikor jön el a refrén előtti gitárkiállítás, mikor kezd vonyítani Halford a refrént, hogy mikor kezdődik az első és a második szóló, mert akkor másként kell beleállni a terpeszbe, jobban be kell rogyasztani a térdeket és a semmi rúdján el kell kaparászni a vijjogó, ölelkező hangok glisszandóját. Ő tudja ezt itt a legjobban, hiába van a többieknek bőrkabátjuk és szaggatott farmerük, hiába viselik olyan lezserül a derekukra bogozott kockásingjeiket, néz ki irigykedve egy túlpörgetett mozdulatból rájuk, keresi a többiek tekintetét, a visszaigazolást, hogy jól csinálja, mert erre is képes, kinéznie az eszeveszett pörgésből és csápolásból,

de senki nem néz rá, ahogy a falra erősített tükrökből sem ő tekint vissza, hanem csak egy szürke, idomtalan kötött pulóverbe és fekete bársony nadrágba öltöztetett, rángatózó, arctalan test körvonalai sejlének fel, amint tört, kétségbeesett mozdulataival a semmit csépli.

Megkapja az elismerést. De nem azt, amire számított. Épp befejeződni akar a szám, észveszejtő pörgetésbe kezd a dob, tömött sikálásba a gitár, amikor azt látja, nem messze tőle, két nyugisan tempózó rocker rápillant, majd gúnyosan mosolyogva összesűg.

„Michael Jackson” – ezt hallja.

A többi a füle pótolja ki. „Úgy veti magát, mint Michael Jackson”.

„Mi kell, Angelo?” „Máj kell, Jackson”. Rosszmájú röhögés rázza őket.

Mintha a lábát kaszálták volna el.

Mert tovább egy lassított film pereg. Behavazott tájon menekülő, nyakon lött szarvas kapálózó mozdulatokkal rogy bele a föld halálos ölelésébe. Még rúgkapálnak a lábai, rángatóznak a kezei, még hevesen bólogat a feje, de mintha hirtelen elvontak volna mindent körülötte, a zene is teljesen elhallgat, ő pedig már egy üres színpadon folytatja tovább esetlen, értelmetlen mozdulatait, minden irányból vakító reflektorokkal körbevilágítva.

Nem üres a színpad. A bentlakás kantinjában állnak az összetologatott asztalokból rögtönzött színpadon. Két oldalról bezúdul, tömött fényben. A Black Spider zenél, az ő zenekaruk, Alfréd és Kristóf alapította hátul az osztályban, amikor egy dobozgitárral kísérve próbálták megrockosítani Csokonai *Reményhez* című versét. „Magas sarkú kis sámánok / nyüszítenek a lábad alatt”, üvölti bele a mikrofonba az egyetlen saját számuk, a *Heavy vérzés* kezdősorait. A szövegét Nyugi egy kockáslapra kaparta le. Mellette Alfréd és Mihály áll, gitárral a nyakukban, míg hátul az összetakolt cájgot Cika kellene, hogy püfölje. Ott is van, csak éppen a mozdulatai vannak irtózatosan lassulva. Kezdetben ő volt a dobos, majd a basszusgitáros, de egyik sem ment igazán neki, így lett énekes. Igaz, énekelni sem tud, csak a mikrofonba acsarkodni, a mutáló hangja megint leesik a dallam ívéről, de kit érdekel, míg mint egy kaszás pók tud rángatózni a mikrofon előtt. Mert már csak ez a mozgás tartja itt, ez a kétségbeesett kapálózás, „eszélős anyósok csapkodnak a vérben”, üvölti tovább a számot. A hevenyészett színpad előtt emberek álldogálnak, de nem lehet kivenni az arcukat, valamilyen sűrű, szinte tapintható idegenségbe húzódtak vissza odalent. Szivárog fel az üresség a színpadra. De a többieket sem érzékeli maguk körül, hiába áll minden fényben körülötük, mintha hatalmas fénytömbökkel választották volna le róla őket, amitől szinte elérhetetlen távolságra kerültek tőle. Megint megrázza magát, de nem történik semmi. Az örökkévalóságba fagyának be így a dolgok. Mert ezt érzi, hogy ebben a ragyogásban megáll minden, a koncert tovább folytatódik, már a *Boldog szép napokat* nyomják, de ő valahogy kívül került az egészen, nincs köze ahhoz, ami itt történik, már nem rocker, hiszen

Játékszóna

még a rockerek és a brékesek verekedésekor is szégyenszemre elmenekült, „lelépett, mint Kristóf a verekedéskor”, hallja Ottó nevetéstől rázkódó gunyoros hangját a háta mögül, szorongatja a torkát a kétségbeesés. Nem ide tartozik. Így nem tehet mást, fogja magát és lesétál a színpadról, de nem hátul, ahova kapaszkodónak egy széket állítottak, hanem elől... belelép a semmibe, átlép a lent álldogálók fején, és elhagyja a koncertet, a kantint, el a bentlakást.

Nem rocker, csak valami érthetetlen, hatalmas érzés feszíti belülről a mellkasát. Ezt próbálja kiüvolteni magából ebben a hatalmas teremben, a tömeg legmélyére bepréselődve. Tömött sorokban állnak az emberek, előre néz mindenki, ott játszhat a zenekar, de innen nem lát-szik semmi, csak az összehúzóerő érződik, a bepállott testek irritáló közelsége, meg a zene is hallatszik, „már megint itt van a szerelem”, kezd bele az éneklésbe egy furcsán kántáló hang, s mivel tényleg itt van, hasogat belül az érzés, nem lehet egyebet tenni, a hanggal együtt, tajtékozva, rángatózva, előrefele kell üvolteni: „már megint, már megint”.

Mintha ettől eltűnne a belül mardosó kétely.

Nem tűnik el.

Tényleg nem szereti már Flórát? – hirtázik a kérdés, a rémület, a benne terjen-gő ürességben.

Nincs válasz, ezért is olyan jó együtt ordítani a zenével. Még ha magányosnak érzi is magát a tömegben. „Köpní kell pü, köpní kell pü”. Még ha azt sem tudja, hová tegye ezt a primitíven vonagló zenét, meg a zene fölött gunyorosan, de mégis szenvedélyesen kántáló hangot. Ez nem heavy metál, sem nem rockzene, Jethro Tull, Deep Purple, Led Zeppelin, The Doors, se nem Pink Floyd, King Crimson. De nem is klasszikus zene, amit pedig egyre többet hallgatnak. A rockerek különben is szeretik a klasszikus zenét. Na nem Mozartot, mert az unják egy kicsit, kivéve a *Requiemet* és a *Kis éji zenét*, sem Bachot, mert az túl magasan van nekik, hanem főleg Beethovent, az az ő zenéjük, Beethoven a klasszikus

zene rockere, szoktak nevetgélgni Alfréddal ezen, miközben a sors dörömbölését hallgatják a barna, lapos kiskazón. Most azonban nincs idő tűnődni, „minek, minek”, eltorzult arccal üvölt tovább a zenével, teljesen kitölti ez az üvöltés, azt szeretné, hogy ez a zene vigye ki a világból, de ha muszáj feltámadni, azt is zenére szeretné, sőt bizonyos szavakat, csak zenei kísérettel legyen szabad kiejteni: „szerelem, szerelem”, egyben van ezzel a két szóval, meg a mérhetetlennek érzett fájdalomával, bizonytalanságával.

Ezért nem is esik egyből ki belőle.

Pedig azonnal észreveszi, egyből átjárja az, amit csak sejt, amit csak a szeme sarkából lát, azt, hogy a mellette álló két figura hosszasan ránéz, majd összesűg. Látja ezt, érzi, mégis pár másodpercnek el kell telnie, míg begyűrűzik az érzés, a megalázottság. Még mindig belead mindent az üvöltésbe, „már megint, megint”, még megfeszül a teste, ökölben van a két keze, pedig már nincs itt, kivonták innen, és odalökték az üres, túlvilágított színpad közepére, mert noha nem hall semmit, a két figura szeméből olvassa ki, mit mondanak egymásnak, „máj kell, máj kell”, sziszegi egy csúfondáros hang a fülébe, és ezzel azt is tudja, hogy ez sem sikerült, itt sincs helye neki, itt sem tartozik senkihez és semmihez.

Innen is tovább kell állnia.

Este, vacsora után mégis bemegy a többiekkel a tévésobába MTV-t nézni. De nem a Gunst várja, sem a *Nothing Else Matterst* a Metallicától, az Aerosmithet, azzal a két bombajó csajjal, pedig ezeket adják gyakrabban, hanem a Hardline-tól a *Hot Cherie*-t. Ritkán tudja elkapni a klipjét, kazettán sincs meg senkinek, csak itt lehet néha látni, amikor éppen nem Bobbyn csámcsognak és Sue Ellenek szörnyülködnek a lányok, mert akkor tilos átkapcsolni a tévét. Nem elég, hogy ritkán megy a szám, de nem is adhatja át magát neki, a többiek le se szarják, ezeket a gyapjas hajú, merőkanállal formázott felsőtesttel tündöklő, cicanadrágban vonagló álrockereket senki sem szereti. Ő sem, csak ezt a számot, de ezt nagyon, pedig ki sem mutathatja, hogy mennyire, ezért csak belül hagyja zakatolni az érzést, miközben unott képpel, fél fenékkal egy asztal szélén ücsörögve, egymáson átvett lábakkal, egyik térdére felkötözkölvé elnéz a tévé irányába.

Pedig nincs semmi különös ebben a számban. Mégis, ahogy belép az egymásra úszó gitár- és szintihang, ahogy magasságot váltva előrefele kezd lépegetni, ahogy jönnek a képek, a fények, a színpadi reflektorok, a gitárok, a hangszerládák, majd feltűnnek a zenekar tagjai, a gitáros, a dobos, a pengetestű énekes, majd ahogy berobban az első riff, azzal a vijjogó nyújtással a végén, ahogy alája döngöl a dob, a basszus, és szárnyalni kezd a dallam az egész fölött, előremenetelve a ragadós refrénig, „You're gettin' me hot, Cherie” – egyszerűen megunhatatlan. Könnyedség, jókedv, magabiztosság árad a zenéből, olyan szárnyaló erő, amit, tudja, ő sohasem fogja felérni, amire mindig vágyakozni fog. Pedig azt is tudja, hamis ez az egész. Hiszen nem félisteneket lát, hanem csak szörös

Mesterséges gráciák

seggű, bepállott honaljú rockereket, akik nem ilyenek a valóságban. Legalábbis sokkal bonyolultabbak: korlátozottak, előítéletek, sokszor durvák, de azt is hiszi, hogy érzelmesekek és igazságszeretők. Ez az a zene, ami azt mondja: kell ez. Hogy így hamisan, érzélgősen, de lüktetve, menetelve, bólogatva van jól az egész.

Mintha egyenesen a videoklipből vágódna ki, úgy tör előrefele az autó a serpentinén. Négyen ülnek benne, elől a kormányonál Mihály, mellette Kristóf, míg hátul Cika és Alfréd. Mihály kocsijában ülnek, egy legalább húszéves, de még mindig jó állapotban lévő, zöldszínű Merciben, amit Németországból hozatott Mihály apja, a fia tizennyolcadik születésnapjára. A szomszéd városba utaznak, valamilyen rockkoncertre, de valahogy több minden szorult bele az utazásnál ebbe a kocsiba, a köztük szinte rúgkapáló, fiatalos közelségbe. Türelmetlenség és jókedv, lendület, ami akármeddig elvisz. Ami akár a jövőt is felszántja.

Az autó egy hatalmas fennsíkra ér fel. Kitágul a tér, jobb oldalon hegyek emelkednek az ég fele, sziporkázó fények törrik porhanyósra a levegőt – olyan, mintha egy fénydobozban ülnének. Ekkor löki be a kazettát Mihály az autó lejátszójába. A Bon Jovi *Runaway* című száma kezdődik el, pattogó szintetizátorhangok töltik ki az autó belsejét, amit az ütemesen belevágó gitárhang és a dobütés tagol. Nem egyezkedtek előre, nem beszéltek össze, de amikor lecsap a dob és megpendül az elektromos gitár, mintha egy befoghatatlan erő irányítaná őket, mind a négyen egyszerre bólintanak egy hatalmasat előrefele a fejeikkel. Érezhetően bemozdul ettől az autótól. Majd még egyszer, még egyszer.

Még egyszer.

Mintha a sorsnak intenének be.

Itt el is lehet engedni az autót. Hagyni kell tovább suhanni a fennsíkon. Mint egy könnyű csónak repül tovább a levegő óceánján, benne a négy fiúval, akik nem akarnak semmit, akik majd mindent elfelejtene.

Miért is kellene megérkezniük?

Miért is kellene az éveknek átvezetniük valahova?

Ajándék lónak ne nézd a fogát (?)

Herendi nyeregbe került

Mindig megizzad a kritikus tenyere, ha elhangzik az a kijelentés, hogy elkészült „minden idők legdrágább magyar filmje”. Most sem történt ez másként. Természetesen – hogy ne essünk át a ló túlsó oldalára – az sem hoz feltétlenül hasznot egy film számára, ha parányi büdzséből készül, és csupán az akarat tajtékos kínládásaként lehet aposztrofálni, mint például Koltay Gábornak a millenium százéves évfordulójára összegrúndolt *Honfoglalás*át (1996). Nem csoda, hogy azóta sem könynyű védeni a magyar filmművészet ázsióját azok előtt, akik emlékeznek a besenyők azon szárnalmas támadására, ahol majdhogynem ugyanazt a tíz lovast űzi körbe a rendező, hogy egy többszáz fős fergeteg látszatát csalja a vászonra.

Hogy a Magyar Nemzeti Filmalap miért gondolkodhatta úgy, hogy az – eredetileg fogorvosnak készülő – Herendi Gábort támogatja meg közel hárommilliárd forinttal, arra elég nehéz magyarázatot találnom. Első nagyjátékfilmje, a *Valami Amerika* (2001) közönségsikere arra enged következtetni, hogy Herendi az amerikai közönségfilmekben egyébként jól működő paneleket úgy tudta felhasználni, hogy azok a magyar filmes keretek között is kiállják a próbát. Ezzel persze nemcsak okosan betömött egy piaci rést, hanem megteremtett egy olyan közönségigényt, amely révén talán egy sokkal nagyobb nézőszámot produkáló jóléti országban az ilyen filmek piaca hibátlanul is működhetne. Gazdaságilag Herendi produkciói azonban nem tudnak a szűk magyar közegben igazán nagyot robbanni, külföldön pedig sajnos már eleve eladhatatlanok. Ezen megfigyelések igazolására szolgál, hogy a *Valami Amerika 2.* (2008), bár valóban hozta azt a magyar nézőszámot, amit egy sikeres hollywoodi film esetében várnak a forgalmazók, de képtelen volt olyan műfaji újításra, mellyel meghaladhatta volna az első részt, vagy horribile dictu a „magyar kártyát” kijátszva tágíthatott volna valamiképp a műfaj határait.

A két *Amerika*-film közé beékelte *Magyar vándor* (2004) pedig a cím okozta előzetes elvárásokkal szemben nem Magyar Zoltánról szóló életrajzi és sportfilm lett, hiszen semmi köze nem volt a lólengés olimpiájához, hanem egy Monty Python-vonalon vonagló *Gyalog galopp*-interpretáció (*Monty Python and the Holy Grail*, 1974). Itt az angol eredetit próbálta Herendi magyarítani, némi *Jöttünk, láttunk, visszamennénk*-vegyítéssel (*Les visiteurs*, 1993). A tátott szájú mozinézők habzó kacaja viszont tel-

jesen elmaradt. Hiszen ahogy nem sikerült lecsapni a prosztóság magaslabdáját, ugyanúgy nem sikerült visszaadni a nézők tényleg a finom humor fonákját sem. Nem beszélve arról, hogy Bácskai-Lauró István *Gyula vitéz télen-nyáron* (1970) című filmje még a Monty-Python előbb említett korai zsenijét is megelőzte és úttörő módon már rég csatát nyert nálunk az abszurd társadalmi-önkritikai film frontján. Kár, hogy nem lett ennek a kezdeti vonulatnak méltó folytatása.

Országomat egy lóért

Lovas nemzet vagyunk, tartja rólunk a fáma. Történelmünk nagy fordulópontjaiban általában ott tolonganak a lovak. A valamit is magára adó vezéreink (Dózsa Györgyön kívül) a képzőművészeti alkotásainkban lóháton jelennek meg. Brómszínű és avittas képkockájú filmhíradók képein láthatunk lóháton történő királlyá koronázást és kormányzói bevonulást is. Elsárgult fotókon déd- és nagyapáink még lóháton feszítenek. A lovak mára ugyanúgy viszárgyelegtek a közbeszédbe, ahogy egyre több szó esik a dicső múltat és pompát idéző kastélyokról is. Hiszen a kastélyok és várak renoválása ugyanúgy nemzetpolitikai ügy lett, mint az ismert budapesti lóversenypálya, a Kincsem Park rendbehozatala, a Nemzeti Vágta, vagy az annak mintájára életre hívott Székely Vágta.

A magyar filmművészet is hangsúlyt helyezett arra, hogy méltóképpen búcsúzzon el a modernizáció térhódítása miatt kiszorulóban levő patás társainktól, gondolkunk itt Huszárik Zoltán 1965-ös, *Elégia* című lírai tisztelgésére. A ló a filmművészetben szinte állandó szereplő, ha a hatvanas évek előtti világot próbáljuk megmutatni benne. A ló játszik, jelentése van. Nem mindegy, hogy a filmben szereplő ló táltos, paripa, csatamén, gebe vagy csupán egy vak bányaló. Az első magyar hangosfilm, a *Hyppolit*, a *lakáj* (1931) már eleve egy lovas incidenssel kezdődik, ebből kifolyólag első mondatainak egyike is ez: „az emberiség az egész kultúráját a lovaknak köszönheti”. A ló Jancsónál szimbólum, Sára huszárijainál realiztikus képen forr egybe lovasával, a szenvedély tárgya a *ménészgazdában* (1978), a humor kegyetlen forrása az *Indul a bakterházban* (1979) vagy éppen maga az ördög Bereményi *Eldorádójában* (1988). A lósportra épülő szerencsejáték pedig legemlékeztetesebben Koltai Róbert átütő sikerű *Sose halunk megjében* (1993) jelenik meg először a rendszerváltás utáni magyar filmművészetben, de jelen lesz a szintén az ötvenes éveket idéző 2009-es *Kolorádó Kidben* is.

Napjainkban azonban lóról és lovasáról elsősorban a dokumentumfilmes szcéna igyekezett gyors célfotót készíteni. Ide tartozik Ferenczi Gábor szintén egy verseny-lóról szóló, *Overdose – Vágta egy álomért* (2013) című, a *Kincsem*-ével rokonítható története, vagy akár a Kállai Pálról, a hí-

res zsokéről készült portré, amely *A legkisebb magyar* (2003) címen futott. Persze nem feledkezhetünk meg a komoly közönségsikernek örvendő *A Lovasjászról* sem (2015), melynek közszájon forgó mottója, a „nem őseinket kell követni, hanem azt, amit az őseink követtek” majdnem tökéletesen illeszkedik a fentebb már említett hagyományörzés és hagyományteremtés retorikájába.

Kilóg a lóláb

A lovak, jelmezek és egyéb kellékek mellett kiemelendő, hogy a *Kincsemben* a helyszíneket nem felépített, hanem eredeti helyszíneken vették fel, nyilván némi korhű ráigazítással. A dégi Festetics-kastély szolgál az ősi, majd elvett és visszanyert szülői ház monumentumául. (Az eredeti Blaskovich családi otthon Tápószelén található, de enyhén szólva sem olyan impozáns, mint a választott helyszín.) A ferőtői Esterházy-kastély, a keszthelyi Festetics-kastély és a szintén Dégen található, omladozásában is gyönyörű kiskastélyi épületek szolgáltatnak még festői háttérrel számos jelenetnek. Azonban hogy a kurtizánokkal való évődés belső felvételeihez miért kellett szintén patinás épületeket ki-bérelni és operadiszletekkel zsúfolásig pakolni, afelett csak szétárt karokkal értetlenkedhetünk. Épp úgy, ahogy a modern táncba és divatbemutatóba átcsapó báli jelenet kulisszái sem követeltek meg ilyen patinát – de ezt engedjük el.

Alapjában véve a filmmel az a gond, hogy nem igazán tudja eldönteni, mit akar. Herendinek megint sikerült összelopkodnia pár hollywoodi filmes jelenetet, amit leplezhetően belevakolt a saját filmjébe. Ezzel semmi gond nem lenne, ha nem ugyanazzal az ifjonti hévvel és szakértelemmel tenné ezt, mint amivel annak idején a *Matrix*-ból egy jelenetet egy sörreklámba belekombinált. Szinte pontról pontra meghatározható, hogy mely filmek tetszettek az alkotóknak az elmúlt húsz évből, ám ezeket sajnos nem tudják úgy inktálni, hogy filmjük erényévé válják.

Egy akár ígéretesnek is mondható történelmi film kezdőképeit kapjuk. Az időpont az 1848–49-es forradalom és szabadságharc utáni megtorlások kezdete. A régi magyar nemesség megtestesítője, Blaskovich Bertalan (Rátóti Zoltán) díszmagyarban várja a letartóztatására küldött császári küldöttséget. A film körülbelül eddig tartozhatna a támogatott kategóriába.

A küldöttséget Otto von Oettingen (Gáspár Tibor) vezeti, aki azt a hiszekegyet vallja, hogy „háborúban nincs barátság” – ám az igazi megtorlás oka az osztrák tiszt részéről a lótenyésztés területén elszenvetett szakmai feltékenység. A kastély, bár tele van könyveknek és gyertyatartóknak álcázott titkos fogantyúkkal, amik rejteket ajtókat nyitnak, a magyar nemes nem futamodik meg, hanem kardot ránt, mire von Oettingen orvul lelővi Blaskovichot, majdhogynem a saját kislíja szemé láttára. Az osztrák tiszt így nemcsak hogy megkaparintja a kastélyt, de még a lótenyésztés titkos bibliáját is einstandolja, mely maga

a tudás kiapadhatatlan forrása, amúgy a kisfiú öröksége. Mi tagadás, a könyv körüli álbonyodalom hatására elkezdtem kissé fészkelődni a kólatartós fotelben. A kisemizett gyermek toporzékolása jutalmául ráadásul még egy svungos sallert is kap útravalóul. A történet pikantériája, hogy a kisfiú a gyámjával (Gyabronka József) a nagyszülőktől örökölt régi kastélyban húzhatja meg magát, ami az eredeti lakótól egy rövid vágatára található. Ott fognak hát élni, ketteskén, illetve némi szerény háznépkel és egy gyatrán szűk állatállománnyal kiegészülve. (Jelzem, hogy a valóságban a Blaskovich-kastélyt nem vették el az osztrákok.) Ennyit a két nép sógorságáról, a történelmi hitelességről és arról, „hogy eb ura fakó”, már megint nyakunkon a labancz.

Hogy a rendező ne várokoztassa a közönséget a passzív rezisztencia és a kiegyezés kori nemesi nevelés főbb állomásain, ugrunk is a történetben egy szellős huszonöt évet. A felnőtté válás és a kilátástalanság terhe alatt vajdó ifjút dévaj önpusztítás közben találjuk, aki a gyerekkori trauma és persze a szűkös körülmények között eltöltött negyedszázad miatti komplexusait némi renitenskedéssel próbálja kompenzálni.

A magyar nemesi sorstörténetekből jól ismert dzsentrikedésében hű cimborája, Gerlóczy gróf (Keresztes Tamás) nyújt neki anyagi támogatást, némi cinkos erkölcsi összekacsintással. Egy barát segít mindenben, ha igaz barát, főleg, ha „fussa rá”. Gerlóczy mindenben igyekszik segíteni az ifjú Blaskovichot, úgymint adóságok rendezése, párviadali segédkezés és inflagrantik megűszása az osztrák nemesiség hölgyeivel. Mondjuk, ez nem mindig sikerül még Gerlóczynak sem.

A két figurát összekapcsolja a bohém korszellem, azaz a pajzánkodás és a duhajkodás iránti vágy. Megvillan tehát néhány kóbor női mell, és Nagy Ervin sem szemérmeskedik megmutatni, milyen, ha egyetlen barnul a férfítompor. A vágy ezen és még pár erotikus tárgya, mint a *Revizor* kritikai portál videójában is szóba került, „szívdobogtató”. El is fogadom egyes

szerkesztők rajongását, vagyis azt, ha egy pompás „telivér” látványára felcsapja a fület a közönség szebbik fele. Nem rúgkapállok én sem a filmen végigvonuló csődörpárhuzam miatt, hiszen ez valóban a film erénye, majdhogynem az egyetlen.

Ugyanis a narratívába ekkor már beletemyerel a rendezői akarat, és széttapicskolja egy drága történelmi kalandfilm kósza ígéretét. A sztori felfelfűzése érdekében Herendi nem rest bedobni magát, és simán kicsikar egy menüettből egy kígyózó modern táncot, képes bedobni egy magnéziumos fotóaparát a bíróságra, mint ahogy odáig is elmegy, hogy a baronessz Fluor Tomittól eldúdolja a „két kicsi legót”. Hálás köszönet a humor ezen zubogó forrásáért. A közönség nyugdíjas tagjai koruknál fogva nem a göcögéstől fuldokoltak, a közönség fiatalabb tagjai (ők voltak kevesebben) eddigre pedig már rég belefledtek telefonjaik bizgálásába. Pedig Herendi mindenkit igyekezett a tréfálkozás hálójába belegabalyítani, ezért egy „lájkolom”-os Facebook-poént is a Kincsemet meglovagoló angol szuperzsoké (Kovács Lehel) szájába adott. Az „eszeveszett hahota” most is halk kuncogással vegyes felnyögés formájában szakadt ki a nézőkből, míg páran eltakarták a szemüket fájdalmukban.

Otto von Oettingen leánya, azaz a női főszereplő nálam sajnos nem érte el azt a hatást, amely Nagy Ervin poszterét kiragasztatta a képzeletbeli lányszobák falára. Petrik Andrea szerepmegformálásban és kisugárzásban is messze alulmaradt attól, hogy emlékezetesnek nevezhetnénk. Pedig Klara von Oettingen sejtelmes háttértörténete nem kevés adalékkal járulhatott volna hozzá alakításához. Anya nélkül nő fel, balesetet szenvedett fiatal korában lovaglás közben (holott bajnok sorsra lett volna predesztinálva), egy gépezet segíti abban, hogy sérült lábát iszonyatos fájdalom árán kondicionálja, és egyébként is már eleve makrancos jellemmel büntette meg az úr. Mi kell még? Ha a lázas dialógirók nem segítettek volna Petrik Andreát abban, hogy karakterének történetét legalább verbálisan napvilágra

hozza, akkor sajnos ezek a háttértörténeti színek teljesen elradírozottan maradtak volna a nézők számára. A férfi–nő kapcsolat, azaz a szerelmi szál leginkább két olyan idegen szemezésének tűnik még így is, akik mintha titkon azt sejténék egymásról, hogy testvérek. Az biztos, hogy románjuk szenvedélye nem változtatja át a (film)vásznat gyűrött lepedővé.

Bár nincs kidolgozva a női karakter, de az eddigiekből sejthető, hogy sajnos ki van zárva abból az úri közösségből, akik egyből víg polkát lejtene, ha megcsusszan a talpuk alatt a Vix. Ezért is különleges, hogy gavallér módon az ifjú Blaskovich mégiscsak őt kéri fel egy botorkáló táncra, mi több, még korcsolyázni is megpróbál vele. Mondjuk, abban Blaskovich is bénya. Ám ha együtt tudnak röhögni ezen, akkor megnyugodhatunk, hogy végre beteljesült egy szerelem, vagy valami ilyesmi.

Mivel Herendi nem állja meg, hogy bele ne applikálja a filmbe a szerelemföltés háromszögét, elkerülhetetlenné válik némi torzalkodás a barátok között. Ám az érzelmi klisék versenyében nem a szerelemföltés sekélyessége vezet, amelyről, mint tudjuk, a férfibarátság legfőbb métélye, hanem hogy Klara személyét Gerlóczy részéről a jól megfontolt anyagi érdek teszi érdekessé, míg Blaskovichot a tiltott gyümölcs ígérete hajtja az ellenség lánya felé. Sajnos ez a gubanc sincs megfelelő módon kibontva. Annak kivitelezése, hogy a két férfi barátsága hogyan válik egyszerűen gyűlölködéssé, egy olyan képregény elnagyolt történetvezetésére hajaz, amiben még ráadásul össze is ragadtak a lapok.

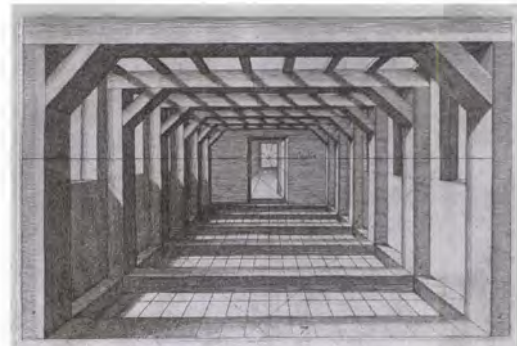
De vegyük szemügyre a lovakat. A lovak a színvonalasabb hollywoodi attrakciókban komolyan képzett állatok. A *Suttogó* (*The Horse Whisperer*, 1998) vagy akár a *Hadak útján* (*War Horse*, 2014) igyekeznek úgy használni az állatok emberarcúságát, hogy közben saját identitásuk, állati mivoltuk is plusz adalékként szolgáljon a film számára. Szerepük ezekben a produkciókban egyenértékű a színészekével. Külön szakterület foglalkozik ezzel. Gondolhatunk Enyedi Ildikó testről és lélekről regélő szarvasainak álomföldi szerelmi légyottjaira is.) A Kincsem bőrébe bújtatott állat(ok) azonban nem túl kifejező(ek), a róla/róluk készült felvételek néhány pillanattól eltekintve nem hatnak elég szenzitíven. Pedig azt gondolná az ember, hogy ennyi pénzből már azért csak futotta volna egy állatokhoz értő „suttogóra” vagy egy türelmesebb operatőrre.

A *Sherlock Holmes* (2009), a *Vadiúj vadnyugat* (*Wild Wild West*, 1999) és az *Interjú a vámpírral* (1994) ihlette kellékek és jelmezek kavalkádjához különösképpen jól illeszkedik Hrutka Róbert zenéje, ami néha a westernfilmeket idézi, máskor meg bársonyos hangoltsággal vált át a hegedűk keserves megsiratásába. A fő zenei áttörést persze a Rózsa Magdinak komponált dal hozza meg. A *Felveszem a szárnyakat* című opusz akármelyik újdonsült James Bond-film intrójának beillene, de ha a *Kincsem* végére kerül, akkor sajnos csak kevesen fogják végig hallani, mivel akkorra már rég a buszmegállóban vagy parkolóban igyekeznek a fejükbe kizselyesíteni az élményt.

THEATRUM TEMPORIS

Levelek az utókornak

XIII. levél. A létezés kabaré-színháza

I. A továbbiakban ama kikerülhetetlen és kézzelfogható Kérdés is meg fog fogalmazódni Te előtted: mi is a Levés Levének és ős-Levesének e bőséggel bőrzőző, teo-teatrális Színe s lételméleti Kérge – az Idő mint Idom s mint Plátó-i-Plótinosz-i Idea?...

II. E Kéreg a Kérelmezett Kérdésre Kért Felelet: a Felső, vagyis – a reggeli Ré régi régióiban még regélhető és remélendő Igazságnak – a talpáról a Te fejed Tetejére állított, el-Felejtett, Fel-ejtett Fele.

III. A Válasz valójában mindig is választható.

IV. A Realitás, a mentálisan realimentált, az Elmeéllel feltelítődő, a rektifikált, a Rectóra, azaz a Te Általad az önnön Színére Tett, a re(in)staurált, az új-fent és váltig állítódó, ám mégis színe-váltó, Változó Valóság is csupán egy Válasz, egy vállalt változata az Ide-lenn leendő Lex-Legis – az Egész osztódó Törtjei révén Törölhetlenné vált Törvény mint Törtenelem – a Lógosz, a Verbum Vibrationis, a Rezgő Ige – a Húr, az Űr-Űr – Igazság-Igájának.

V. Minthogy a váltig Égő Ég Egóként s Egésként is Egy-Ész gyanánt, sőt angyali, láng- és Ég-Észként működik.

VI. Ugyanakkor fogalmi szinten minden elfogadott Válasz egy olyan alig megfogant s félig megfogalmazódott, azaz úgymond mégis megfogott, noha mindenek ellenére félt s felettébb elfojtott Vágyaknak fog kárpótlást szolgáltatni, amely egyféle Felső Feleletet vár az Igazság másikk, kiegészítő Felétől.

VII. A Várakozás, a Vágy és a Válasz alkotta háromszög (▼/Δ) a Te Teátrumodban, a Mi Mitoszunk Színpadján központi – s nem utolsó sorban – központozási hátteralakzat.

VIII. Az Idő mint Kéreg, mint Ké-avagy Ká-Test, mint karma-kavargású Karnalitás, az Idő-Idom, mint a Hús Huzatának és Hozadékának, a nyilván Hasítható (vö. fr. *hacher*, hasítani) Hasnak, azaz a Bennünk lévő Bendőnek a topológiai kiforduló, alakitani megjelenése, az Idő mint a megtestesülő Idom, mint Forgó és Forró Forma, mint az Ide-Idézhető s mindig idei, az Ide-Idomuló s az élőlények Idegrendszeré által is mért és metronomizált Idő, az Idő mint az egyetemleges Lét-Lé Forrása nem más, mint a túltelítődő, túlcsoorduló, az önmagából kipréselődni, kirepítődni, sőt a magát kapaptaltálni óhajtó-epedező létezni-Vágyás önmaga fele megfogalmazott Kérése.

IX. A Héliosz-i-Eliziumi és Ré-i Réteg-Rétek közösen-mozgó Koz-Moszának köztes, csillag- és Mezőn-Mezein keresztülrélelhető s a Térré terülő s terjeszkedő Tempus terhét hordozó Terra-Tella, a Terü, a Föld, vagyis Ga asztrális Gasztronómiájának az Edényeiben (vö. gör.

eidosz, alakzat, idom) rotyog, fő, fortyog, és forog a forró Lé-Lét, a Levés Levese valójában a folyékonnyá oldódott Kő, a fluidum-mechanikai, áramlástan Közeg.

X. Gé valójában egy Gép, egy Kép-Gép, amely azzal a rendkívüli képességgel rendelkezik, hogy a Forró Forma, a Tempus Temperatúrájának-hőmérsékletének, a Korok Korongjainak a Forgása (vö. fr. *forger*, kovácsolni) révén Ké-, illetve Ká-testeket, azaz nemcsak optikailag optimalizált és opcionálisan érzékelhető-látható, hanem egyben szilárdítható Képeket is képes készíteni a Káosz-ból.

XI. A korai Ké-, illetve Ka-Korpusz mint szilárdított, kalcinálódott Kép életjelenséggé való élesülését és jelesülését történetesen a biológiai történeti, őskori Kagylók megjelenése jelzi, minthogy a Káiroszba kerülő Káosz kellős közepén a mindeneiket összekapcsoló, s a Lé-Lét tér-teremtő kimérődése és önfelosztódása (*divisio divina*) folytán a képességbeniségéből a saját képesülésekként megkapott Ka-test – az ontológiai Körforgás Kötőanyaga – a Közös Közeg – azaz: a Kő áll.

THEATRUM

XII. S az ebből föl szálló Pára – a Párom – épp Te vagy, a Gőz Győzelme, a Lecsapódott Lé, a Lé-Le-ki!... Amelynek Te, a Tete (vö. cig. *tete*, apa), Te, a Tata, Te, az Atya, Te, Teósz, Te, a Tekintetes Tekintő, Te, a páros számú, duális Te, Te vagy az ontológiailag ikerített, kettőzött Mása, a Második és Másolandó, a kétszer kiadandó Ké-Teste, vagyis a képességbeni és képlekeny Képe.

XIII. A Ké-, illetve a Ká-test tehát a Létezés helyszereperi fölvállalás-lehetőségének – a (pale)ontológiai Káirosznak, a kedvező pillanatnak – a sikeres s e képp szakrális teremtménye, hisz az Ég által Lét-Lévé és Levéssé égetődő, kalcinálódó Káirosz folyton-folyvást (re)inkarnálódik, azaz Ká-testeket kap.

XIV. Az immár kész Ké-test kameraforogató kaméleonizmusa, kacsacsőrű emlősi (*Ornithorhynchus anatinus*), khiméra-i, alkimiai és hibrid-hübriszi karaktere több látványos eredményt mutathat fel az Anyai Anyag mitikus Liber Mutus-ának (Néma Könyvének) a formai forgószínpadán. A Ké-test metamorfotikus, Proteusz-i, s nyilván bio-teatrológiai mikri-képességeket is mozgósító és megvalósító élő-Képekként, valamint topológiai is képlekeny alakzatokként szolgálja a szervesülő (vö. fr. *servir*, szolgálni) élettant, s e mindinkább kiterelvényesedő szolgálat eredményeképpen megjelenik a biokelléktári Kéz és Kar, majd ezek eszközi,

protorobotikai meghosszabításai: a Kés és a Kard.

XV. Az élőlényekben szervesülő, Ide-Idézett-Idő az ingerekre (vö. fr. *ingérer*, lenyel, elfogyaszt, beavatkozik; rom. *inger*, angyal) válaszoló s az emezeket kanalizáló, közvetítő és levezető idegrendszerként jelenti ki, jelzi s közli önmagát, hisz a Ké-test legmeggrázóbb fiziológiai és neuro-elektronikai feszültség-kisülése nem egyéb, mint a nemi testiség-gyakorlat csúcsívéként értékelt Kéj-érzet.

XVI. S alkalmasint eme utóbbi jelenség jelzi az érzékszervi, szenzuálisan szentesült szinten a Ké/Ke-Ká/Ka-testnek – azaz a Kezdeti Karnalitásnak – az önnön Anyai Anyagához, vagyis a Káoszhoz mint halom-halmazállapotú Űr-Űrülékhez, mint kozmoszi Kosz-Közegehez, mint a minduntalan Idegen Idejű s Mostoha Most moszatos, mozgó, mocskos, s mindhiába moszott Mocsarához való, haza-térő katabázisát, proto- és ultra-ornitológiai leszállását.

XVII. A Ka-test Háza és Hazája – a Fészek, a fermion-Fekáliákból felhalmozódó Fekete Lyuk – pedig az a Héliosz-i Háló-Hely (lásd ang. *hell*, pokol), az a Locus és Lakás, a transzkozmicizálódott, hiperbiológiai, poli-polarizált Polip-Pókok s egyéb filogenetikai Hiba-Hibridek ama Pokálja és Búvóhely-Búrja, ahol a Röpt Kalandora, Re-Ra, a Rabló, a Raptor, a Reptében Ragadozó, Ravasz Reptilia, a Sarkcsillag-lakó Sárkány-Kígyó, a karmaival mindent magához Ragasztó Plejádok, ahol Hét Napcsillag, a Fiastyúk-Kotló ezennel Ká-Korpuszokat, kiköltendő és óvott Ovum-Novumokat tol ki a nyílthalmazú, intergalaktikus csillagködök rádióhullámokon keresztül keresett és érkező kód-kloákból.

XVIII. Az opticzálható és ezenmód kékként színeződő Ké-test vaginális vágányai fele kergetődő, Vad Vágy – a Levés, a Vagyás Vágya – óhatatlanul Kerget, azaz Ka-testet Kap.

XIX. A Ké-test s a vulkanikus Kén kémiai megjelenésével indul Jelen és Jel gyanánt, s a Ké-test képességbeni képződése a képiség általános, megismerési együttthatóvá válását jelenti az ontológiai, Terra-i és Teo-Teatrális Színpadon.

XX. A Mi Kettőnk – teo-teatrális Textus-Textiliáinkat, Szó-Szóveg-Szövetünket – Halmaz-Hálónk, e diagrammatikus Út-Uterus függőleges koordinátáját – a Függőnyt – zuhantassuk-engedjük hát le e mostoha Mostba, s eme megeső Esemény Után lépünk a Lét léptékeinek az ontoptikai és egyben a dramaturgiai Színeket is színlelő, színváltó Színpadjára mitológiai Másainkban és Maszkjainkban!...

Ki?

A *Boldog Észak* a kortárs magyar próza meglepően üde színfoltjának bizonyult 2014-ben, amelyet az egyik legmagasabb, kvázi év könyve-jutalomként adott díj, az Aegon odaítélése is jelzett. A problémátlan és letisztult mesélés, a hazai prózában szokatlan kalandos cselekményszövés és szokatlan helyszínek, valamint a jól megválasztott, páratlanul érdekes elbeszélő kétségtelenül telitalálat volt Kun Árpádtól. Második regényében a korábban költőként ismert szerző az előzőnél is nehezebb feladatra vállalkozik: a többszörös idegenség példázatát ezúttal egy Kun Árpád nevű magyar költő életén keresztül beszéli el. Nem véletlen fogalmaztam körülmenyesen, hiszen a könyv jelzi: ez a Kun Árpád nem teljesen és nem egészen az a Kun Árpád. Hogy hanem hát akkor kicsoda, nem tudom, van-e megnyugtató válasz a regényben. Előrebocsátom: talán ez a számomra legproblémásabb rész az egész műben. És persze ezen keresztül azért más is: regényt olvasunk vagy önéletírást? A magamfajta olvasó szereti a jó eldöntetlenségeket, de azt megtudni, hogy mi a jó eldöntetlenség, ebben az esetben módfelett nehéz.

kritika

Aimé Billion életelbeszélését egy olyan kontinensen, Afrikában kezdi el Kun Árpád, ahol elmondása szerint soha nem járt (vagy legalábbis a regény megírásáig nem) – és egy olyan országban, Norvégiában, fejezi be, amelyet maga is „idegenből” érkezve ismert meg és fedezett fel. A teljesen ismeretlenből a félig-meddig ismeretlenbe/megismertbe tartott hát az elbeszélés egy végig önazonos, roppant izgalmas elbeszélő irányításával. Most a földrajzi színhely egészen más, ismert és ismerős, bőven informál is róla, ám mivel az elbeszélés terepe ezúttal még hangsúlyosabban az elbeszélő belső világa és élete, az idegenség és az ismeretlenség kérdései is ezen a másféle síkon artikulálódnak. Ahol a kérdés épp az előbb nem véletlen kiemelt önazonosság: nem a földrajzi térben keresi a helyét a főhős, hanem önmagában, önmagát mondja hol ismerősnek, hol idegennek, s az őt körülvevő helyzetet, embereket. Az életelbeszélés énkeresés lesz, melynek csak „mellékszövegje” szinte a helykeresés a világban. Mert helyek és helyszínek ezúttal is sorjáznak: Sopron, Budapest, Bordeaux, Párizs, Erdély, és aztán Norvégia, kisebb-nagyobb kitérőkkel, illetve a hozzájuk értett „környékkel” – na meg az utazások, hol oda-, hol visszafelé, hol vinnával, hol kocsival.

Feltétlen meg kell jegyeznem, hogy Aimé Billion „önazonossága” „csak” az új

könyv elbeszélőjéhez képest tűnik sokkal egyértelműbbnek, s a helyszínekkel kapcsolatos ismeretlenség meg fordítva – hiszen valamennyire mindkét könyvben téma mind a kétféle idegenség, ám éppen fordított arányokkal, érzésem szerint. Az olvasó idegenségérzete már inkább a műfajisággal kapcsolatos. A Kun Árpád nevű szereplő körül nevesített szereplők egyike-másika éppen jól ismert: példának okáért a legismertebb a politikus Hiller István. Ám ha egyszer emberek és történetek nem feltétlenül igazak és nem épp úgy igazak a valóságos Kun Árpád életéből, akkor vajon ki is az a Hiller István, aki megneveződik itt, illetve akivel kapcsolatos emlékeit megosztja az elbeszélő az olvasóval? Félig fikció, félig-meddig meg nem az? Sokkal problémátlanabb helyzetet teremtené a tiszta fikció is, a tiszta önéletírás is. Az elbizonytalanítás kissé úgy hat, mintha tét nélkül tenné ezt az egészet. Ami persze nem feltétlen az író vagy a könyv hibája, nagyon könnyen lehet, hogy az olvasási stratégiához nagyon görcsösen ragaszkodó olvasó – az enyém.

Márpedig nagy kár volna a tét nélküliségnek még csak felmerülnie is, mert azt a letisztult, kimért elbeszélői alaphangot, amely a *Boldog Északot* kiemelkedően működtette, itt most meg tudja ismételni a narráció, ezáltal a szövegnek nem lesz olyan mondata, bekezdése, oldala vagy bármije, amibe bele lehetne kötni. Lassan hömpölyögnek elő a Kun Árpád nevű főszereplő-elbeszélő életének meghatározó eseményei a gyermekkorból, a fiatalokból, illetve az elbeszélés kvázi-jelenéből, a Norvégiába tartó kis család életéből. Ha vallomás, úgy meglehetősen kendőzetlen vallomás mondja el azt a folyamatot, ahogyan Árpád verseket fogalmazó, regények megírásának kudarcát megelőző Árpád lesz, aki csal és (meg)csalatik. Létének meghatározója a szigorú tükörben szemlélt család: elsősorban az idősebb testvér, akinek betegsége folyamatos önvizsgálatot „kényszerít” az elbeszélőre: a holdkórosság, az impotensség gyanúja mérgezi a felnövést. Melyből végül is nem lesz fejlődéstörténet, mert a regény három idősíkjára nem ér össze rések nélkül, inkább párhuzamosan haladva villant fel eseményeket innen is, onnan is. Ezek az események hol nagyon érdekesek, hol meg nem annyira – kétségtelen, hogy az érdekes események elbeszélését nagyon megtámogatja a kimért, néhol talán kissé körülményes, de nem körülményeskedő alaphang, amikor viszont kevésbé érdekes eseményeket mond el, ugyanez a hang inkább csak elnyújtja a nem túl izgalmasat. Mert végül is különösebben jelentős események nélkül pereg le ez az élet – ám hogyha Aimé Billion élettörténete az első perctől fogva az ismeretlenség egzotikumának izgalmaival tölti el az olvasót, itt meg most épp az ismeretlenség ad izgalmas ízt, akármilyen izgalmasak vagy nem izgalmasak is önmagukban az események. Lehet, hogy buta dolog ragaszkodnom az olvasói makacsságokhoz, de mégiscsak ez vezet: az olvasó saját önazonosságának kérdéseit

olvassa vissza a regénybeli Kun Árpád sorsából – a saját életben való idegenség kérdése lesz éppen az, ami ismerős az olvasónak.

E kritika rendkívüli problémája, hogy kétségeit bár megemlítsé, de ne boncolgassa túlságig e könyvet illetően, mert azért minden főntebbi dilemma ellenére a legfontosabb mégiscsak az, hogy Kun Árpád második regényét épp annyira lehet szeretni, mint az elsőt. Az én elbeszélhetőségének problémája sokkal reflektáltabban van jelen, mint a korábbi műben, de ennek ellenére mégiscsak mindenféle pironkodás nélkül tud lefegyverzően személyes lenni a könyv. A gyerekből apává váló Kun Árpád ilyenformán megrajzolt sorsa mégiscsak teljesnek, megtalálnak mutatkozik egészében véve. Épp akkortájt teljesedik ki, amikor a kis család az ismeretlenbe érkezik. Az olvasó várakozása, azt hiszem, efelé éleződik ki leginkább, hiszen az egész regény a norvégiai út előkészítése és elnyújtása, de mikorra a közelébe érünk – megvilágítva egy-egy esemény háttérét a *Boldog Észak* eseményeiből is (ehhez persze el kell felejtünk az életrajziséggel kapcsolatos dilemmát) –, addigra rájövünk, hogy ez már nem ennek a könyvnek a felfedezései közé fog tartozni. És hát hogy is tartozna ide, hiszen benne volt az előzőben? Az utazás a külső térben csak foglalata a belső, időbeli utazásnak.

Kun Árpád a felnőtté válás, a helymegtalálás regényét kezdte el írni – érzésem szerint soha nem befejezhető munkát vállalva magára. Mindenesetre én cseppet sem bánom, ha nem fejezi be, sőt, kifejezetten annak örülnék, ha írna még, még tovább és tovább! Mert ez a nyelv, ez az elbeszélés annyira otthonos jóérzést teremt, hogy valósággal megint hazavágyom „bele”.

Kun Árpád: Megint hazavárunk. Magvető, Budapest, 2016.

Diákjegy haza

Purosz Leonidasz: A városnak fel kell épülnie. Fiatal Írók Szövetsége, Budapest, 2016.

Purosz Leonidasz első kötete egy bildungsroman, a kamaszkorból való kiutazás körülírása. Kilenc fejezet a folyamatos változásról, folyamatosan ott liheg ez a tranzitállapot, ahogy az egykori álmok és perspektívák egyre homályosodnak, a felnőttkor pedig elkerülhetetlenül és nyomasztóan közeledik. A versek jelentős része Annához íródik, aki nem feltétlenül egy konkrét személy, hanem inkább a naiv, szerelemmel kapcsolatos ideálok konstrukciójának folyamatos leépülése: „A kamaszkor – fürge háziállat – / veled együtt kezdte meg halálusáját.” (Nyitány, 25.)

az utazás toposza egybemosódik a világban való helykeresés frusztrációjával. Ott táncol a romantika és az ironia között, sokszor finoman olvasztja össze a két megszólalást. A negyedik fejezetben a *Képzelt Rapor*ra reflektálva egy fesztiválról számol be, és valóban kiszimatolható belőle a sörszagon át az esti partikedvtől a másnapos melankóliáig minden fesztiválkellék.

A versek megszólalásmódjukban is rájátszanak az örökös átmeneti állapotra, míg egyes szövegek a visszafogott líra nyelvén beszélnek, addig máshol mondókaszerű versek által történik egy szándékos visszamenekülni kísérlet a gyerekkorba. Itt a teremtő és teremtett közötti áthajlások, az alkotás és a világrombolás dinamikája dominál.

Az utazás hintalendülete mindegyre áthullámszik a szövegekből, a mondatok dinamikája párbeszédbe lép az állandó helyváltoztatással. És érdemes elindulni erre a túrára.

Krómozott törlesztőrészletek

Juhász Tibor: Ez nem az a környék. FISZ Könyvek – Apokrif Könyvek, Budapest, 2015.

Sohasem könnyű a szegénységről, a kiszolgáltatottságról, a nyomor alakzatairól írni, mindig ott motoszkál a közelben a veszély, hogy a szövegek közé beszivárognak a sajnálkozás, a lesajnálás vagy a lehető legrosszabb: az önsajnáztatás. Ráadásul azért sem egyszerű a feladat, mert már a magyar irodalomban is vaskos hagyománya van az erről való beszédnek, a legnagyobb költőink is gyakorta dolgozták fel a témát.

Juhász Tibor kötete azonban izgalmasan kapcsolódik a már meglevő hagyományhoz, úgy formálja meg a málló vakolatok városait, a szemétbűzös utcák beláthatatlan otthonait és a *kátyúk furcsa csendjét*, hogy jóformán csak részvétlenül, szenvtelenül figyel. Nem épít fel túldramatizált előtörténeteket, hanem kimondottan a bemutatásra, az elbeszélésre összpontosít. Jóformán alig beszélhetünk történetekről a kötetben, a nagyon részletes állóképek dominálnak, ahol a legapróbb kellékek hagyják, hogy a történetek maguktól épüljenek fel a folyamatos kilátástalanság nyelvéből.

A kötet öt ciklusból áll, az első ciklus egyfajta bevezető – vagy kivezető – a periféria környezetébe, itt az elbeszélő még jóformán csak megfigye-

lője a térnek, ahol ember, bútor, épület, hulladék ugyanúgy kelléke a város metabolizmusának. A második ciklusban már aktívabban van jelen az elbeszélő, a lakók viszonyulási lehetőségei kerülnek bemutatásra, a harmadikban a város válik főszereplővé, az épületek, az utcák egymáshoz való kapcsolódásaiba nyerünk betekintést, a negyedik ciklus prózaverseiben az elbeszélő egyre látványosabban van jelen ebben a térben. Az ötödik ciklusban a *Kitartó* nevű kocsi vendégei jelenítik meg az egész környék szürke és keserű hangulatát, az elbeszélő itt válik végre igazán a gyártelepek közegének részévé.

Juhász tudatosan kerüli a szépelt, óvatosságot líraiságot, és szándékosan lecsupaszított nyelvet használ, hogy adekvát bevezetést nyújtson a „másnapos épületek, lemerevült síkatorok, szétesett felezővonalak” világának hétköznapijaiba. (*Kitartó*, 68.)

ANDRÉ FERENC

Jenőke kettő pont nulla

Szöveg: Vincze Ferenc / Rajzoló: Csillag István

A „miénk”-e Rózsa Miklós?

2011-ben a *Filmtett* két részben kiváló publicisztikai tanulmányt közölt az amerikai és zenekritikus Hubai Gergely tollából arról a háromszoros Oscar-díjas magyar komponistáról, akit Magyarország sokáig érthetetlen közönnyel rekesztett „tudomásán kívül”, és csak születésének centenáriuma tört meg – de akkor sem eléggé – a jég. Az 1907 áprilisában, vagyis százötven esztendeje született Rózsa Miklósról van szó, akinek hosszú zeneszerzői karrierje filmgyárak hangstúdióiban, kottakiadók irodáiban, filmsztárokkal, producerekkel és rendezőkkel való többé vagy kevésbé higgadt egyezkedések sorozatában bontakozott ki és illusztrálja pompásan a 20. századi Nagy Amerikai Filmüzem zeneipari eposzát.

Amplitúdó

Gyermek- és ifjú évei a belülről kényszerítő zenélésigény és a „valamilyen rendes szakmára” való felkészülés keresztjén feszültek. Reál gimnáziumra ítéltetett jó atyja révén, bár zongorista édesanyjától kapott érdeklődését és érzékenységet is volt alkalma kamatoztatni. Korán hozzáfogott komponálni. Ady-versfeldolgozásai értetlen közönybe ütköztek – nem így a trianoni igazságtalanság megénekléseére vállalkozó *Magyar alkony* című fuvola-oboa-csellótriója, amely sebtiben díjai is nyert. Mit tesz az ítések ideológiai fogékonysága!

Aztán Lipcsében vegyészetet tanult, ennek egyik mellékjelenségeként 1927-ben a Breitkopf & Härtel zeneműkiadó közreadta első koncertműveit, amelyeket Rózsa haláláig közel ötven további darab köve-

tett ugyanennél a kiadónál. 1932-ben végleg elhagyta Magyarországot, az egyre inkább lábra kapó nemzetiszocializmus elől Párizsba költözött. A kabarézenék és szonok dagonyájából Arthur Honegger és a filmzeneírás alapjaival való megismerkedés mentette ki. Aztán a forgatókönyvíró Tolnay Ákos tanácsára átkelt a Csatornán, Londonban pedig a rendező Jacques Feyder felkérte *A páncél nélküli lovag* zenéjének megírására, ami páratlan szintű megbízásnak számított. Ugyanő mutatta be Rózsát a Korda testvéreknek is. Nem volna helyes azt állítanunk, hogy innen kezdve egyenes út vezetett az Államok legnagyobb filmgyáraihoz, az azonban ekkor vált nyilvánvalóvá, hogy Rózsa Miklós a filmzeneszakmában nemcsak megélhetést, hanem babérokat is talál. Alkotói profiljának különleges vonása volt, hogy soha nem ódzkodott különféle népek zenei hagyományait mélyrehatóan megismerni és filmzenei munkáiba beépíteni. (Ennek különös előzménye volt még magyarországi korszakában: mélyen tisztelte Kodály és Bartók népzene iránti elkötelezettségét, sőt maga is gyűjtött Nógrád megyében tót, magyar és cigány dallamokat. Csakhogy egyáltalán nem folklorisztikai érdeklődéssel, hanem elsősorban – vagy kizárólag – a maga melodikai felkészülése céljából, hiszen a hallott népdaloknak le sem jegyezte a szövegét! Tény, hogy 1939-ben, *A négy toll* című film zenéjének komponálásakor gondos tanulmányozást követően a szudáni népzene elemeire is ráépítette munkáját, ami akkor viszonylag merész tettnek számított.)

A bagdadi tolvaj (1940), *a Lady Hamilton* (1941), *A dzsungel könyve* (1942) vagy a dokumentumfilm-műfajt a Rózsa pályafutásában egyetlenként képviselő *Jacaré* (1942) után filmek végeláthatatlan sora és számos

zenei újítás, technikai próbálkozás, formai kaland következett (például az egyik korai elektrofon, a teremén sokszínű használat a effektekben). A patopszichológiai filmek, a kezdetleges sci-fi, a westernek, a noir-, majd kalandfilmek, a monstre történelmi filmpozsok, az „üzenetfilmek” (ezen olyan produkciónak kell értenünk, amelyek kortárs problémákat beszélnek ki erőteljes szimbólumokon keresztül) filmgyárról filmgyárra vonzották – avagy űzték – Rózsát. A United Artists, a Paramount, a Columbia, a Universal, majd leginkább és leghosszasabban az MGM „tartotta jól” Rózsát szerződésekkal-megbízásokkal. Zenéit tizenhatszor jelölték Oscarra. Hármát meg is nyert, ezek közül vélhetőleg a *Ben Hur* a legmaradandóbb filmzenei alkotása. „Magyar szempontból különösen érdekes az 1949-es *A vörös Duna* (1949), az Európa szovjet megszállásáról szóló, propagandaízű filmben a zeneszerzőnek ritka lehetősége nyílt arra, hogy zenéjével kommentálja a »felszabadító« diktatúrát egy nyomasztó kísérettel” – írja említett dolgozatában Hubai Gergely.

Filmzenein kívül ismertek voltak – ma azonban sajnos kevésbé játszottak – szimfonikus és versenyművei. Fiatal kori *Szerenádja*t maga Richard Strauss is dicsérte. Legelső sikere az opus 13-as *Téma, variációk és finálé* volt 1934-ben, melyet olyan karmesterek tartottak repertoáron, mint Charles Munch, Karl Böhm és Bruno Walter. Hegedűversenyét Jascha Heifetznek ajánlotta, csellóversenyét Starker János rendelte tőle. Időskori agyvérzése után írta *Double Life* (Kettős élet) című önéletrajzát. Az *Életem történeteiből* viszont csak magyarul olvasható: ebből Rózsa zenészbártságait is nyomon követhetjük, többek között André Previnnel, Leonard Bernsteinnel, Toscaninival, Beechammell.

JAKABFFY TAMÁS

Szilánkokból építkezve

Március 28. – április 9. között Gagy Botond *Splinter* című egyéni kiállítása kapott helyet a Mátyás-ház pincegalériájában. A marosvásárhelyi születésű képzőművész másodéves magiszteri hallgatója a kolozsvári Képzőművészeti és Formatervezői Egyetemnek, ahol a festészet szakos alapképzést végezte. Művészeti nyelvezetének kialakulását és fejlődését nagymértékben meghatározta az alapképzés alatt Velencében, a mesterképzés alatt pedig Krakkóban töltött Erasmus-ösztöndíjas időszak. Festészete a gesztusfestészetre emlékeztető elnagyolt foltokból és apró, kidolgozott részletek paradoxonából építkezik, mindvégig megmaradva a figurativitás mellett, ám részben el is távolodva ettől. Képein, bár sokszor találkozunk különböző emberábrázolási eljárásokkal, ezek soha nem kapnak központi szerepet, csak „kellékei” a kollázsszerű, montázsolt kompozíciónak.

Gagy Botond festményei, bár látványukban szürreálisnak hatnak, nem az álmok világát jelenítik meg, hanem nagyon is hétköznapi elemekből építkeznek. A művész azon fiatal generációhoz tartozik, amely az internet, a közösségi média világából merít inspirációt. Egy random módon talált (más internetes felhasználó által feltöltött), a hétköznapi életből kiemelt részlet képezi a kiindulópontot, melyet az eredeti kontextusból kiemelve, a művész vizuális memóriáján és élményein átszűrve egy másik képpé, egy sajátos, mesterséges valósággá gyúr át. E képtől-képig tartó zarándoklat vezette el Gagy Botondot saját vizuális nyelvezetének megtalálásához. S festményeinek kollázsjellege is éppen ennek köszönhető: a kiemelt, dekontextualizált elemek

ironikus, sokszor paradox módon való egymás mellé helyezése, és egy dekonstruált, időtlen térbe való átültetése egy új kontextust, mesterséges valóságot teremt, de a töredékesség mindvégig megmarad. Festményei egy – mind felületképzésben, mind kromatikailag – rendkívül innovatív és gazdag robbanás pillanatképei, melyekbe a figurativitás apró, sokszor alig kézzelfogható elemeit is beemeli a néző számára kapaszkodónak. E szilánkokra töredezett, de újból egésszé összeálló világ maradandó vizuális élményt nyújt a néző számára: valósággal retinánkba égnék festményeinek színes szürkéi, melyeket vibráló, sokszor már-már neon árnyalatok ellenpontosznak.

Artefaktum

Gagy Botond művészetében nem csak a kollázsszerűen egymás mellé rendelt elemek merész képzettársításai, és a dekonstruált, táguló és összeszűkülő terek keltenek konfúzt a nézőben: az éjszakai és nappali, a mesterséges és természetes megvilágítás hatását egyaránt érvényesítő képek még inkább zavarba ejtik a nézőt. Képei mind vizuális komplexitásukban, mind technikai és kromatikai részletgazdagságukban meditálásra, elgondolkodásra készítetnek, melyeket ha nem is értünk meg teljesen, mindenképp felépíthetjük hozzájuk egyéni fantáziánk és tapasztalataink alapján saját történetünket. A narrativitást mellőző, a szubjektív értelmezéseknek helyet adó kompozíciók éppen emiatt tudnak mindig újat mondani a néző számára.

PORTIK BLÉNESSY ÁGOTA

A színházi világnap alkalmából került sor az *Ophelio Barbaro búcsúzik* című Kovács András Ferenc-szimpoziumra és előadóestre a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház és a Fiatallírók Szövetsége közös szervezésében március 27-én.

Hosszútávú előrejelzés címmel tartották a Bodor Ádám-beszélgetéssorozat újabb rendezvényét március 29-én Csíkszeredában a Kájoni János Megyei Könyvtárban, március 30-án pedig Székelyudvarhelyen a G. Caféban. A szerzővel Murányi Sándor Olivér beszélgetett.

Március 30-án az Erdélyi Magyar Írók Ligája *Álljunk meg egy szóra* beszélgetéssorozatának vendége Szilasi László irodalomtörténész, egyetemi tanár volt, a szerzővel László Noémi beszélgetett.

A Bretter György Irodalmi Kör meghívottja április 10-én Sánta Miriám volt, vitaindítóját Horváth Benji írta, az estet André Ferenc moderálta.

A *Látó* szépirodalmi folyóirat és a Marosvásárhelyi Rádió közös szervezésében került sor Demény Péter és Markó

Béla közös szonettestjére április 6-án a Marosvásárhelyi Rádió stúdiótermében, a szerzőkkel Kányádi Orsolya beszélgetett.

Költészetnap – másképp címmel Korpa Tamás és Muszka Sándor olvasott fel április 12-én Csíkszeredában a Kájoni János Megyei Könyvtárban, április 13-án pedig Székelyudvarhelyen a G. Caféban. A szerzőkkel mindkét helyszínen Murányi Sándor Olivér beszélgetett.

Az Erdélyi Híradó Kiadó és a Fiatallírók Szövetsége közös kiadásában megjelent versesköteteket mutattak be április 13-án Kolozsváron, a Bulgakov Kávézóban: Ármos Lóránd *A kilternani ősz*, Dimény H. Árpád *Levelek a szomszéd szobába* és Noszlopi Botond *Leállósáv* című kötetét. A szerzőkkel Serestély Zsolt beszélgetett.

Április 13-án Magyarország Kolozsvári Főkonzulátusa szervezésében került sor Székely Zsuzsanna, Fari Palkó Ilona, dr. Bréda Ferenc, Lapohos András

és Péterfy Lajos állami kitüntetéseiért átadására, melyeket Mile Lajos főkonzul nyújtott át.

Április 20-án tartották a Kortárs Hangan nemzetközi irodalmi pályázat díjkiosztó gáláját. A díjazottak névsora: I. díjas Kriegl Zsófia (EKE, Eger) és Márcuțiu-Rácz Dóra (BBTE, Kolozsvár). II. díjas Sárkány Tímea (BBTE, Kolozsvár), Kovács Péter (BBTE, Kolozsvár) és Rump Tímea (EKE, Eger). III. díjas György Alida (BBTE, Kolozsvár), Farkas Beatrix (Miskolci Egyetem) és Fülöp Dorottya (BBTE, Kolozsvár). Különdíjban részesült Bihari Csilla Rozália (BBTE, Kolozsvár), Kocsis Dorottya (Miskolci Egyetem), Balogh Alexandra (SJE, Komárom), Kolumbán Adrienn (PKE, Nagyvárad), Baka L. Patrik (SJE, Komárom) és Csátó Anita (EKE, Eger). A pozsonyi *Irodalmi Szemle* különdíját Sárkány Tímea (BBTE, Kolozsvár), a *Várad* irodalmi, művészeti lap különdíját Józsa Evelin (SJE, Komárom), a *Helikon* különdíját Kocsis Dorottya (BBTE, Kolozsvár), az *Agria* irodalmi, művészeti és kritikai folyóirat különdíját Pálffy Tamás Szabolcs (EMTE, Marosvásárhely) nyerte el.

Sötétség

VÍZSZINTES 1. Martin Luther King gondolata; első rész. 13. Iktatás, röviden. 14. Összeghez hozzájárulás. 15. Golden ...; San Francisco híres hídjá. 16. ... Atatürk; egykori török politikus. 17. Légióegység. 18. Felső végtag. 19. Eminem műfaja. 20. Igeképző. 21. Erdő közepe! 22. Glória, magasztalás. 23. Friss (új-ság). 24. Vacak, pocsek. 25. ... Derek; amerikai színésznő. 26. Spanyol eredetű, ritka női név. 27. ... vág; régi gyógymodot alkalmaz. 28. Telekhatárok! 30. Kopoltyús állat. 32. Távolodva. 34. Működés tudományos alapja. 35. Nem használ fésűt. 37. Nem fogad el. 41. Egyhangú nőnap! 42. Nem is emez! 43. Francia folyó. 44. Antik római rézpénz. 45. Macska, angolul. 46. Török tiszti rang. 47. Német sörmárka. 49. Centiliter, röviden. 50. Saint, röviden. 51. Electric Light Orchestra, röviden. 52. ... Ráby; Jókai Mór regénye. 53. A tetejére, népiesen. 54. Elemér az oviban. 56. Hajó, angolul. 57. Bezárt alakban egy sor téglát lerak. 61. ...magnoni

előember. 62. Járvány tovaterjedését megakadályozni próbáló zárlat.

FÜGGŐLEGES 1. Bagó. 2. Középkori skandináv vándor dalnok. 3. ... Troll; Heine műve. 4. ... ovo; eleve. 5. Martin Luther King gondolata; második, befejező rész. 6. Római 49-es. 7. Kupagyőztesek Európa Kupája, röviden. 8. Wagner Parsifaljának a nyitánya is ez. 9. Olaszország fővárosában lakik. 10. Versenyszakasz. 11. Azonos római számok. 12. Egyhangú hékás! 18. A rétre. 20. Láncfonalat erősítő. 22. Nedves pince szaga. 23. Menetelő! 24. Olasz hármas. 29. Pénzbetét hozadéka. 31. Latin kettős betű. 33. Alá. 36. Tanács, németül. 38. Pokorny ...; színésznő. 39. Az erbium vegyjele. 40. Lócsemege. 46. Idegen, angolul. 48. Labda belseje! 49. Brazil szövetségi terület. 51. Drezda folyója. 53. Könyvnyüzenei műfaj. 54. Kiejtett más-salhangzó. 55. Fogadására. 58. Ölfaszélei! 59. Japán határai! 60. A len-gyel pénznem rövid neve.

1	2	3		4	5	6	7	8	9	10	11	12	
13				14									
15							16						
17				18				19				20	
21			22				23				24		
		25				26				27			
28	29		30	31				32	33		34		
35		36		37		38	39			40		41	
42					43					44			
45				46				47	48			49	
50			51			52					53		
		54				55				56			
57	58					59		60			61		
62													

A *Helikon* 2017/8. lapszámában közölt *Tettek* című rejtély megfejtése: Az életet a létezés által kell élni.

R.T.

TÁMOGATÓINK:

Romániai Írók Szövetsége
Készült a Magyar Kormány támogatásával
Nemzeti Kulturális Alap
MINISZTERI LÁTHATÓ
NEMZETPOLITIKAI ÉS LÁTHATÓK

Proiect realizat cu sprijinul Primăriei și Consiliului local Cluj-Napoca. Kiadványunkat Kolozsvár Polgármesteri Hivatala és Városi Tanácsa is támogatja. Revistă finanțată cu sprijinul Ministerului Culturii și Identității Naționale. Kiadványunk a Kulturális és Nemzeti Identitás Minisztériumának támogatásával jelenik meg.

Alapító főszerkesztő:
SZILÁGYI ISTVÁN
Főszerkesztő:
KARÁCSONYI ZSOLT

Főmunkatárs:
EGYED EMESE
KIRÁLY LÁSZLÓ
SZŐCS ISTVÁN

Szerkesztőség:
DEMETER SZUZSA: kritika
HORVÁTH ELŐD BENJÁMIN: Pavilon 420
PAPP ATTILA ZSOLT: film, interjú

LÁSZLÓ NOÉMI: vers, műfordítás
ANDRÉ FERENC: honlap
RÁKOSSY TIBOR: műszaki szerkesztő

Lapterv: ÁRKOSY ISTVÁN; Számítógépes tördelés: FAZAKAS BOTOND; nyomtatja a Miskolci Kis Miklós református sajtóközpont